

PROMJENA OSNOVE/RODA IMENICE *GLAD* U POVIJESTI SRPSKOGA JEZIKA

JURICA BUDJA

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR – 10000 Zagreb
jbudja@ihj.hr

UDK: 811.163.41-112
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 1. 4. 2021.
Prihvaćen za tisak: 5. 10. 2021.

Negdje na prostoru štokavskih jezika a izvan hrvatskoga jezičnoga prostora imenica *glad* promijenila je osnovu/rod, postavši od imenice *o*-osnove i muškoga roda imenica *i*-osnove i ženskoga roda. Cilj je ovoga rada pobliže odrediti period u kojem se je ta promjena događala, gdje se je začela i je li se začela istodobno u svim padežima ili samo u nekima. Istraživanje se provodi na korpusu tekstova pisaca koji su svoje prvo djelo objavili do 1830. g.

KLJUČNE RIJEČI:
dijakronija, dvorodne imenice, glad, promjena osnove, promjena roda, srpski

1. UVOD

Imenica *glad* u standardnim varijetetima jezika koji su se razvili, posve (srpski, crnogorski i bošnjački) ili dijelom (hrvatski), iz štokavskoga prajezika (bolje rečeno, iz jezika štokavskoga slavenskoga naseobenoga vala) spada u razred imenicā suvremenih *i*-osnovā, što razumijeva da je ženskoga roda (N *glad*, G *gladi*). Dijakronijska dimenzija tih četiriju jezika i stanje u drugim slavenskim jezicima svjedoče da je to inovacija. Iskonom je imenica *glad* spadala u razred *o*-osnovā i bila muškoga roda (N *glad*, G *glada*). (Radi praktičnosti ćemo se dalje u tekstu namjesto složenim određenjima “*i*-osnova” + “ženski rod” i “*o*-osnova” + “muški rod” služiti samo određenjem “*o*-osnova” i “*i*-osnova”.)

Sondiranje jezičnih podataka koje smo proveli pokazuje da se je u hrvatskom inačica s promijenjenom osnovom počela utvrđivati kasno (počevši od 1840-ih godina) i veoma postupno, posredovanjem standardnoga varijeteta, a da se je u srpskom ustanovila mnogo prije (Bošnjak Botica i dr. 2018: 69–70). Kako je *glad* s *i*-osnovom u standardnom, popreporodnom hrvatskom očito serbizam, a u ono malo pretpreporodnih zasvjedočenja¹ serbizam ili montenegrizam, tako se istraživanje promjene osnove imenice *glad* mora temeljiti na podacima iz dijakronije nehrvatskih štokavskih jezika.

Interesira nas:

- u kojem periodu se je promjena osnove događala, tj. kada se je započela i kada svršila
- gdje se je začela
- je li se začela u svim padežima istodobno ili su joj neki padeži bili podložniji
- zašto se je začela (samo kao *desideratum*).

Da bi se moglo odgovoriti ta pitanja, potrebno je pretražiti jezične spomenike nehrvatskih štokavskih jezika (toliko spomenike pismene književnosti, tiskane i netiskane, koliko spomenike zapisane usmene književnosti) od časa kada se promjena roda prvi put zabilježu do časa kada se posve utvrđuje. U ovom radu smo zahvatili statistički dosta reprezentativan uzorak pismenosnoga dijela srpskih jezičnih spomenika.

¹ Kako su mi recenzent i uredništvo ljubezno predložili da, ako hoću, uz riječi koje su danas nenavadne/neobičajne (zato potencijalno i iritantne), a koje su većinom hrvatske jednakovrijednice serbizama utvrđenih u hrvatskom standardnom jeziku, dam tumačenje, tako to nerijetko u podrubnicama i činim. Jezikoslovni pojam engl. *attestation* (< lat. *attestatio*) pohrvaćujem kao *zasvjedočenje*, uvriježena bo riječ *potvrda* jednakovrijednica je latinske riječi *confirmatio* (> engl. *confirmation*), i zato ne odgovara.

Problem kod pretraživanja pisanih spomenika srpskoga jezika jest taj da je najstariji sloj tiskanih jezičnih spomenika pisan jezikom koji nasljeđuje crkvenoslavensku jezičnu predaju i/ili koji se naslanja na ruski, i koji je kao takav u principu slabije propustan za pučkojezične inovacije.

S druge strane, u takvom pravopisu nominativ imenice *glad* *o*-osnove grafijski se može razlikovati od nominativa *i*-osnove upotrebom jora za prvo i jera za drugo (*gladъ – gladь*), što je dobrodošla pomoć u situacijama kada se osnova iz konteksta ne da raspoznati. Mnogi pisci to razlučivanje i provode. Ali uz njega se veže i osobit problem: stanovite imenice koje su tijekom povijesti srpskoga jezika promijenile osnovu/rod zadržale su grafiju koja zrcali starije stanje, npr. *put*, *rat* i *varoš*. *Put* i *rat* odavna su prešle iz razreda imenicā *i*-osnove u razred imenicā *o*-osnove, ali se je u srpskoj pismenosti pisanje *putь* i *ratь* uzdržalo do Karadžićeve reforme, napored s novim, jezičnomu stanju odgovarajućim pisanjem *putь* i *ratь*. Imenica pak *varoš* (starost koje ne seže u općenoslavenski²) ima u srpskom jeziku *i*-osnovu i ženski rod barem od vremena *Zakonika cara Dušana*, ali se je iz nekoga uzroka u dokaradžićevskoj pismenoj predaji uz jezičnomu stanju odgovarajuće pisanje *varošь* prakticiralo i pisanje *varošь*, iz kojega se može izvesti da je u ugarskom srpskom ta imenica nekada bila *o*-osnove (što odgovara stanju u hrvatskom). Ktomu, imenica *varoš* *o*-osnove može se gdješto i sresti u pismenosti ugarskih Srba.

Slijedi da pisanje *gladь* može predstavljati dvoje:

- imenicu *o*-osnove, tj. konzervativno stanje
- imenicu *i*-osnove u grafijskom ruhu imenice *o*-osnove, tj. inovativno stanje.

2. PODATCI I ANALIZA PODATAKĀ

Povijesni korpus nehrvatskih štokavskih jezika razdijelili smo na dvije jedinice:

1. potkorpus zasljedochenjā iz netiskanih srpskih i crnogorskih jezičnih spomenika, tj. iz zapisā i natpisā koje sabrā Lj. Stojanović u prva četiri sveska svoje šesterosvezačne knjige *Stari srpski zapisi i natpisi* (dalje: SSZiN)
2. potkorpus zasljedochenjā iz tiskanih srpskih jezičnih spomenika.

Prostor s kojega potječu stari netiskani (rukopisni) i prostor s kojega potječu stari

² *Općen* – jedna od hrvatskih riječi za serbizam *opci*.

tiskani jezični spomenici ne preklapaju se dobro: stara srpska tiskana knjiga omeđena je na jedan dio srpskoga jezičnoga prostora, južnu Ugarsku i ugarsko Podunavlje (s gradom Budimom), koja je, ktomu, njegova periferija (premda kulturno središte), dok netiskani (rukopisni) zapisi i natpisi potječu sa svih strana srpskoga jezičnoga prostora, ali najmanje iz južne Ugarske i ugarskoga Podunavlja.

Analizirani podatci se na kraju svakoga odsječka prikazuju tablično.

2.1. POTKORPUS NETISKANIH JEZIČNIH SPOMENIKA (ZAPISĀ I NATPISĀ)

Korpus smo razdijelili na osam prostornih cjelina.

Uz svako zasljedovanje navodimo:

- referentno mjesto zapisa, tj. lokalitet koji se u zapisu spominje, kao moguće njegovo ishodište ili barem kao širi prostorni okvir postanka
- rodno mjesto pisca zapisa, ako je pisac poznat i ako je rodno mjesto poznato
- je li reprodukcija zapisa pouzdana, ako je to dvojbena
- je li zapis ekavski ili ijekavski.

Ovo zadnje zato što je odraz jata, ekavski ili ijekavski, važan za lokalizaciju autora zapisa. Osobitu pomnju valja postaviti na duge samoglasnike, jer se je u rukopisnoj ćirilici ijekavskih srpskih krajeva odraz kratkoga jata znao bilježiti samo grafemom *e*. Što je zapis stariji, odraz jata biva nepouzdaniji, i to u korist ekavskoga: pisci nedvojbena rođeni u ijekavskom kraju ne samo da znaju zakrivati da su ijekavci, nego i pisati *e* gdje mu etimološki nikako ne može biti mjesta, osobito kod odraza dugih jatova.

2.1.1. PODATCI I NJIHOV TABLIČNI PREGLED

2.1.1.1. PODATCI

A) Tzv. Stara Srbija (Kosovo i Metohija, Sandžak, dio današnje Makedonije)

- (ANONIM, zapis u sinaksaru manastira Pive, Novo Brdo, 1571., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 698 (I, 215): *I vь to vreme beše tuga otь Turkь i gladь vєlika po vasej zemlji, človek človeka da popere.* >) АВАКУМ, zapis u sinaksaru Cetinjskoga manastira, Novo Brdo, 1571., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 6362 (IV, 74): *I vь to vreme beše tuga otь Turkь i gladь vєlika po vsej zemli, človek človeka da popere.*
– Ekavski odraz jata (neetimološki jat, npr. *vєlika*).
- РАНОМИЈЕ МОНАХ, zapis na mineju manastira Sv. Trojice u Mušutištu kod Prizrena, 1571., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 717 (I, 221): *I vь to vremena i leta bє krěpka*

*gladъ, i nasilovanie ljuto, i pagubi otъ Ismailtjanъ, [...]. ≈ • ANONIM, zapis u rukopisu S. Igumanova, 1571., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 718 (I, 221): *Vъ lěto 1571. beše krepki glad i paguba ot Izmailtenъ[!], [...].**

– Lj. Stojanović reprodukciju Pahomijeva zapisa (br. 717) obilježuje kao nepouzdanu.

– Vjerojatno ekavski odraz jata u obadvjema³ tekstovima.

- **(RADOSAV POP, zapis u rukopisu u selu Boguševcima kod Prizrena, 1587., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 789 (I, 236): *I bystъ tei godine gladъ ot istoka do zapada po vъsei zemli.* >) RADOSAV POP, zapis u rukopisu br. 796 Narodne biblioteke u Beogradu, 1587., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 5625 (III, 162): *I bystъ tei godine glad ot istoka do zapada po vsei zemli.***
 - Ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *sneg*).
- **ANONIM, zapis u rukopisu br. 74. manastira Sv. Trojice kod Pljevalja, 1594., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 856 (I, 249): *Bila je glad po svoj zemlji godine 1594.***
 - Lj. Stojanović reprodukciju zapisa obilježuje kao nepouzdanu (svakako bode oči činjenica da u tekstu nije poluglasā ili da se *lj* u *zemlji* piše karadžićevski).
 - Odraz jata se ne vidi.
- **PAJSIJE PATRIJARH, zapis u rukopisu biblioteke Kijevske duhovne akademije, 1622., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1080 (I, 296): [...], *i crъkvъ do svod bis, malemъ osta, poneže krěpka gladъ bys vъ te dni.***
 - Patrijarh Pajsije I. rođen je u Janjevu na Kosovu.
 - Ekavski odraz jata (neetimološki jat, npr. *iměnuet*).
- **ZAHARIJA, zapis u rukopisu crkve sv. Ilije blizu Pljevalja, 1623., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1133 (I, 307): *Togda beše gladъ krěpkъ, jako mnôsěmъ nairače na mor'scěi straně ot glada izmrěti.***
 - Odraz jata se ne vidi (tj. mi ga ne vidimo).
- **NIKOLA POP, zapis u rukopisu manastira Slepča kod Demir Hisara u Makedoniji, 1672., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1678 (I, 409): *I beše gladъ krepko[!] po mestamъ na vъstočnei strane.***
 - Referentno mjesto: Skopje.
 - Ekavski odraz jata (neetimološki jat, npr. *povoevašě*).
- **ANONIM, zapis u rukopisu manastira Mileševa, 1676., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1724 (I, 417): *I bistъ skotomъ četvoronogimъ pogibelъ velia, i bistъ gladъ velikъ.***
 - Ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *sneg*).
- **ANONIM, zapis u rukopisu crkve manastira Bistrica kod Nove Varoši, 1686., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1862 (I, 441): *Vъ lěto 1686., i va to vreme beše ratъ velikъ***

³ Dvojina.

po vasoi zemli, i glad velikъ, i ide turska voiska na Nikšiće.

– Ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *vreme*).

- ANONIM, zapis u rukopisu br. 679 Narodne knjižnice u Beogradu < zapis u rukopisu iz crkve sv. Đorđa u Prizrenu, 1789., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 3618 (II, 284): *I Cigani čergari i mečkari behu napole, ne mogoše da idu nigde ôt snega i mnogo pomreša ôt mraza i ôt gladi.*

– Ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *sneg*).

- ANONIM, zapis u rukopisu br. 14 manastira Sv. Trojice kod Pljevalja, 18. st.?, u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 4598 (II, 465): *Da se znade kad bihъ glad velikъ po vsei zemli. [...]. Ljudi pomrieše ôt gladi.*

– Ijekavski odraz jata.

- ANONIM, zapis u tiskanoj knjizi u crkvi sv. Ilije na Ilinu Brdu kod Pljevalja, 1802., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 5502 (III, 126): *1802. bi sušna godina. Ot Đurđeva dne do sv. Luke ne pade kiša, i gladъ: [...].*

– Ijekavski odraz jata.

- ANONIM, zapis u rukopisu crkve sv. Vasilija u Prijepolju, 1818., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 3988 (II, 361): *Iza toga bi gladъ Bosni i Hercegovini i pročitъ stranam.*

– Odraz jata se ne vidi.

- ANONIM, zapis u privatnu rukopisu iz pljevaljskoga okoliša, 1818., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 3992 (II, 361): *Znano budi kada bi glad po svoi zemli.*

– Ijekavski odraz jata (*ě* za nejatovsko *je: urazuměni*).

- ANONIM, zapis u tiskanoj knjizi u crkvi sv. Ilije na Ilinu Brdu kod Pljevalja, 1839., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 5521 (III, 128): *1839. bi sušno lěto i oka brašna 2 groša i 100 para. Gladъ bi.*

– Ijekavski odraz jata.

B) Pomoravlje i Šumadija

- STEFAN RAVANICANIN[!], zapis u rukopisu manastira Orahovice, 31. 5. 1696., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 2015 (I, 468): [...], *Srblemъ že naipače velia beda, gladъ i plenenie i mestômъ ôstavlennie, [...].*

– Ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *beda*).

- ANONIM, zapis u rukopisu manastira Ravanice, 1716., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 5308 (III, 99): *Togo že lěta egda počesmo ponavljati monastirъ[,] tolīga [!] gladъ bystъ jako vъ našem predelu nigde žita ne mogaše sja ôbrestiti točiju proe, i togo verlo ôskudno mogašja[!]sja naći.*

– Ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *Nemca*).

(– Ako je “toliga” krivo napisano/reproducirano namjesto *tolika*, onda je *i-osnove*)

- **RAFAIL POP, BABOLUČKI PAROH**, zapis u rukopisu br. 28 knjižnice Češkoga muzeja u Pragu, 1782., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 3518 (II, 267): *Togda bysť glad krepka na hristijane.*
– Referentno mjesto: manastir Čelije kod Valjeva.
– Ekavski odraz jata.
- **ANONIM**, zapis u rukopisu br. 56 Narodne biblioteke u Beogradu, 1787., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 3587 (II, 278): *I tadai by glad velika i kiša mnoga ôt gladni godinu [!].*
– Referentno mjesto: manastir Voljavča kod Stragarā.
– Ekavski odraz jata.

C) Podunavlje

- **ANONIM**, zapis u rukopisu manastira Rakovca, 1648., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1431 (I, 360): *Olě, olě, togda beda monastirom ôt Z(a)darlia janičarъ Fruškoj Gori i vьsoi zemli toi, i gladi, i pagube ôt isčedna èhidna!*
– Ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *beda*).
- **SOFRONIJE JOVANOVIĆ, SLAVONSKI ARHIMANDRIT**, zapis u rukopisu manastira Orahovice, 14. 9. 1739., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 2727 (II, 114): *I ôt 1737.-gô goda do 1739.-gô vь ljudehъ po vsemu carstvu Rimskomu bистъ nemalaja kaznъ Božia: pomorъ skotom, glad ljudem i nesterpimaja boleznъ smrtonosnaja iliti kužnaja, [...].*
– Sofronije Jovanović je rođen u Novom Sadu.
– Ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *Nemci*).

D) Današnja jugoistočna Srbija + Bugarska

- **ILIJA POP OT PLOVDIV**, zapis u rukopisu manastira sv. Pavla u Svetoj Gori, 1605., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 944 (I, 267): *Vь vtoro lěto bysъ glad velikъ zelo po vьselenoj, [...].*
– Ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *Nemci*).
- **ANONIM**, zapis u rukopisu Patrijarške biblioteke u Karlovcima, 1686., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1856 (I, 439): *I toe godini ljuti glad.*
– Referentno mjesto: Vetski manastir (kod Pirota).
– Ekavski odraz jata (piše *e* u dugim slogovima, npr. *sneg*).
- **ANONIM**, zapis pred vratima ženske crkve u Temskoj kod Pirota, 1692., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1964 (I, 458): *Ahъ, mnogo ti se krvь prolijaše u gradъ u Темсь ô(t) siromasi hristijani gladom i Madžarom!*

E) Hercegovina i Bosna

- **JEREMIJA ZVAN NARANČIĆ DASKAL, JEROMONAH OD MANASTIRA HILANDARA**, zapis u rukopisu manastira sv. Save Osvećenoga u Palestini, 1678., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1750 (I, 421): *Togda bi krěpkъ gladъ va svetemъ gradě Āerosalime. To lěto kobilice pojadoše žito i travu i goru, paki i skoti pomrěše u zimu do konca ô t gladu*, [...].
– Referentno mjesto: manastir sv. arhangelā Mihaila i Gavrila u Jeruzalemu.
– Jeremija je rodom od “Naješak [...] bliz monastira Trebinja”, a postriznik manastira Žitomislića u Hercegovini.
– Grafija upućuje na ekavski odraz jata (*e* u dugim slogovima, npr. *reke*).
- **ANONIM**, zapis u rukopisu br. 91 Narodne biblioteke u Beogradu, 1686., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 5710 (III, 179): *1686. leto bist glad u Bosni*.
– Ijekavski odraz jata (*ie* u dugim slogovima, npr. *bieloga*).
- **ANONIM**, zapis u rukopisu br. 91 Narodne biblioteke u Beogradu, 1690., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 5712 (III, 179): *1690. bist glad i težiši u Bosni*: [...].
– Ijekavski odraz jata (*ie* u dugim slogovima, npr. *svieće*).
- **ANONIM**, zapis u rukopisu sarajevskoga crkveno-pravoslavnoga muzeja, 1690. (–1714.?), u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 5258 (III, 92): *1690. bistъ gladъ teščaiši*: [...].
– Ijekavski odraz jata (akoprem piše *e* u dugim slogovima, npr. *pleniše, Nemci*, dvaput piše *mьesto* = /mjesto/, a jedanput i *đeci*).
- **ANONIM**, zapis u rukopisu sarajevske [Stare pravoslavne?] crkve, 1690., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 7183 (IV, 213): *Da se zna kade bi gladъ velia u Nikъšiće i Dromъnacie*.
– Ijekavski odraz jata (*ie* u dugim slogovima, npr. *Dromъnacie*).

F) Današnja Crna Gora bez Sandžaka

- **ANONIM**, zapis u rukopisu br. 160 Nacionalne biblioteke u Beogradu, 1625., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1167 (I, 312): *I togda bistъ glad velija po vasei vasedenei, i bistъ skupoća, amīnъ*.
– Referentno mjesto: manastir Dobrilovina kod Mojkovca.
– Ne bilježi jatove.
- **ANONIM**, zapis na zidu u manastiru Morači, 1723., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 2420 (II, 61): *Tada bēše velika u zemli glad i nevola; ne bēše ništa, ne bēše siena, ne bēše voća nikakva, ne bēše beričeta o čem ljudi živu*.
– Ijekavski odraz jata (*ie* u dugim slogovima: *siena*).
- **ANONIM**, zapis u rukopisu br. 33 Kraljevske dvorske knjižnice u Berlinu, 1740., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 2810 (II, 129): *Znano da estъ egda bistъ krepka gladъ va Ercegovini i Skenderii i va okrsnihъ stranahъ iže podъ vlastiju turskoga salta-*

na[!], i bistъ zde va našiъ predelehъ oka urmetina po desetъ dinara, a pšenica po dvanaestъ, i mnogi izmroša ô t gladi takove.

– Referentno mjesto: manastir Ostrog.

– Ne bilježi jatove.

- ANONIM, zapis na zidu u manastiru Morači, 1803., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 3805 (II, 327): *Va lěto 1803. běše velika glad, [...]; i gori běše nemir nego glad.*
– Odraz jata se ne vidi.

G) Hrvatska

- ANONIM, zapis u rukopisu manastira Lepavine, 1629., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 1205 (I, 317): *Togda bistъ gladъ vъ zemli toi (tj. Vretaniji) na zapade.*
– Referentno mjesto: Bezovac kod B[j]elovara.
– Odraz jata se ne vidi.
- АРОН ЈЕРОМОНАИ, zapis u nekadanjem rukopisu manastira u Lepavini, 1764., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 5845 (III, 205): *I v to lěto glad bistъ i vîno po tri forin.*
– Odraz jata se ne vidi.

H) Nelokalizirano

- ANONIM, zapis u rukopisu P. Đorđevića, 1558., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 594 (I, 187): *I to leto beše velikъ gladъ po zemli i velika skupoča žitъna: [...].*
– Odraz jata se ne vidi.
- АВАКУМ, zapis u rukopisu br. 13 knjižnice Srpske kraljevske akademije, 1608., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 970 (I, 273): *I vъ to lěto bystъ krěp'kъ gladъ jakože člověkômb ô tъ svoihъ životъ lišati se.*
– Referentno mjesto: Hram roždestva presvete Bogorodice na Cetinju.
– Odraz jata se ne vidi.
- ANONIM, zapis u rukopisu u crkvi sela Novo Topolje u Slavoniji, 1647., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 6397 (IV, 81): *I vъ ta vremena bistъ glad' velikъ.*
– Referentno mjesto: “selo Krstna”.
– Odraz jata se ne vidi.
- ANONIM, zapis u rukopisu br. 33 Imperatorske publične biblioteke u St. Peterburgu, 1716., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 2306 (II, 41): *I tada beše gibel gladom gôle i rat povasudu.*
– Ekavski odraz jata (e u dugim slogovima, npr. *sneg*; neetimološki jat: npr. *lědb*).
- ПЕТАР БОЈОВИЋ ПОР, zapis u rukopisu br. 30 Cesarske dvorske knjižnice u Beču, 1740., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 2758 (II, 119): *I po tomu i skupotina i gladъ velika po svoi Urumenъlii.*

- Ekavski odraz jata (piše *e* u dugim slogovima, npr. *Nemac*), ali: *Biograd*.
- Potencijalna lokalizacija: leksem *skupotinja* i prezime Bojović namještaju zasvjedočenje negdje u okoliš crnogorskoga dijela Sandžaka ili crnogorskih Brda.
- **STANKO POP**, zapis u rukopisu knjižnice Kijevske duhovne akademije, 1783., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 3539 (II, 270): *I togda bistъ gladъ velika*.
 - Odraz jata se ne vidi.
- **ANONIM**, zapis u rukopisu br. 26 knjižnice Srpske kraljevske akademije u Beogradu, 1817., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 3974 (II, 359): *Mnogo muke podniesmo i gladi stoka polipsa od gladi*.
 - Ijekavski odraz jata (*ie* u dugim slogovima, npr. *podniesmo*).
- **ANONIM**, zapis u rukopisu br. 26 knjižnice Srpske kraljevske akademije u Beogradu, 1817., u: Lj. Stojanović, SSZiN, br. 3975 (II, 359): *1817. leto vr'lo estъ čudo bilo čto nje bilo ôtdavna, kako e u Serbi glad byla i u svoi Turskoj zemli*.
 - Ekavski odraz jata.

2.1.1.2. TABLIČNI PREGLED PODATAKA

U stupcima su prikazane prostorne cjeline, u redovima zasvjedočenja po godištima. Svako zasvjedočenje predstavljeno je brojem u Stojanovićevoj zbirci, a polag⁴ su navedeni osnova i padež u kojemu se imenica zasvjedočuje (N = nom. jd., G = gen. jd., I = instr. jd., n = nom. mn.).

| | A | B | C | D | E | F | G | H |
|-------|------------------------|---|---|---|---|---|---|------------------------|
| 1558. | | | | | | | | 594 – o-osn. (N) |
| 1571. | 698 – i-osn. (N) | | | | | | | |
| 1571. | 717 – i-osn. (N) | | | | | | | |
| 1571. | 718 – o-osn. (N) | | | | | | | |

⁴ pokraj

| | | | | | | | | |
|-------|---------------------------------|--|-----------------|--------------------------------|--|---------------------------------|-----------------|---------------------------------|
| 1587. | 5625 – ? (N) | | | | | | | |
| 1594. | 856 – <i>i</i> -osn. (N) | | | | | | | |
| 1605. | | | | 944 – <i>o</i> -osn. (N) | | | | |
| 1608. | | | | | | | | 970 – <i>o</i> -osn. (N) |
| 1622. | 1080 – <i>i</i> -osn. (N) | | | | | | | |
| 1623. | 1133 – <i>o</i> -osn. (N) | | | | | | | |
| 1625. | | | | | | 1167 – <i>i</i> -osn. (N) | | |
| 1629. | | | | | | | 1205 – ? (N) | |
| 1647. | | | | | | | | 6397 – <i>o</i> -osn. (N) |
| 1648. | | | 1431 – ? (n) | | | | | |
| 1672. | 1678 – <i>o</i> -osn. (N) | | | | | | | |
| 1676. | 1724 – <i>o</i> -osn. (N) | | | | | | | |
| 1678. | | | | | 1750 – <i>o</i> -osn. (N) + <i>o</i> -osn. (G) | | | |
| 1686. | 1862 – <i>o</i> -osn. (N) | | | | | | | |

| | | | | | | | | |
|------------------------|--|-------------------------------------|-----------------|---------------------------------|---------------------------------|--|-----------------|---------------------------------|
| 1686. | | | | 1856 – <i>o</i> -osn. (N) | | | | |
| 1686. | | | | | 5710 – ? (N) | | | |
| 1690. | | | | | 7183 – <i>i</i> -osn. (N) | | | |
| 1690. | | | | | 5712 – <i>o</i> -osn. (N) | | | |
| 1690. (– 1714.?) | | | | | 5258 – <i>o</i> -osn. (N) | | | |
| 1692. | | | | 1964 – <i>o</i> -osn. (I) | | | | |
| 1696. | | 2015 – ? (N) | | | | | | |
| 1716. | | 5308 – <i>i</i> -osn. (?) (N) | | | | | | |
| 1716. | | | | | | | | 2306 – <i>o</i> -osn. (I) |
| 1723. | | | | | | 2420 – <i>i</i> -osn. (N) | | |
| 1739. | | | 2727 – ? (N) | | | | | |
| 1740. | | | | | | 2810 – <i>i</i> -osn. (N) + <i>i</i> -osn. (G) | | |
| 1740. | | | | | | | | 2758 – <i>i</i> -osn. (N) |
| 1764. | | | | | | | 5845 – ? (N) | |

| | | | | | | | | |
|-------------|--|---------------------------------|--|--|--|--|--|--|
| 1782. | | 3518 – <i>i</i> -osn. (N) | | | | | | |
| 1783. | | | | | | | | 3539 – <i>i</i> -osn. (N) |
| 1787. | | 3587 – <i>i</i> -osn. (N) | | | | | | |
| 1789. | 3618 – <i>i</i> -osn. (G) | | | | | | | |
| 18. št.? | 4598 – <i>o</i> -osn. (N) + <i>i</i> -osn. (G) | | | | | | | |
| 1802. | 5502 – ? (N) | | | | | | | |
| 1803. | | | | | | 3805 – <i>i</i> -osn. (N) + ? (N) | | |
| 1817. | | | | | | | | 3974 – <i>i</i> -osn. (G) + <i>i</i> -osn. (G) |
| 1817. | | | | | | | | 3975 – <i>i</i> -osn. (N) |
| 1818. | 3988 – ? (N) | | | | | | | |
| 1818. | 3992 – ? (N) | | | | | | | |
| 1839. | 5521 – ? (N) | | | | | | | |

2.1.2. ANALIZA

2.1.2.1. VRIJEME PROMJENE UOPĆENO⁵

Najstarije zasvjedočenje *i*-osnove je iz 1571., od stanovitoga Avakuma. S njom bi se slagalo još jedno iz istoga godišta, od stanovitoga monaha Pahomija, ali njezinu reprodukciju Stojanović kvalificira kao nepouzdanu (dakle ne može se isključiti da je reproduktor promijenio *o*-osnovu u *i*-osnovu). Treće, bezimeno zasvjedočenje iz 1571. očito je iz iste matice kao Pahomijevo, i u njemu imenica ima *o*-osnovu. *I*-osnova se ukazuje⁶ malo zatim, u zasvjedočenju iz 1594., ali i njega Stojanović oglašuje nepouzdanim; takvo je i vidjeti. Prvo je iduće zasvjedočenje *i*-osnove iz 1622., od pečkoga patrijarha Pajsija I.; nema razloga misliti da ono nije autentično. Tijesno ga slijedi bezimeno iz 1625., a nakon prostranijega vremenskoga razmaka ono iz 1690. *I*-osnova se najposlije ustaljuje negdjere⁷ od 1720., i otada zasvjedočenja *o*-osnove postaju rijetkost.

2.1.2.2. PROSTOR I VRIJEME PROMJENE

Što se prostora na kojemu se je promjena osnovā započela dotiče⁸, najsigurnije je reći da to nije bilo na jugoistoku srpskoga jezičnoga prostora (usp. *o*-osnovu u zasvjedočenjima iz 1686. i 1692.), koji se naslanja na bugarski jezični prostor. Pretpostaviti je da se to nije dogodilo ni na sjeveru (sjeveroistoku) srpskoga jezičnoga prostora, tj. preko Save i Dunava, u južnoj Ugarskoj, jer je to mjesto miješanja različitih selilačkih struja iz južn(ij)ih dijelova srpskoga jezičnoga prostora.

Prvo i drugo (više-manje) pouzdano zasvjedočenje *i*-osnove dijeli pola stoljeća; prvo je od rečenoga Avakuma, koji u času pisanja (1571.) prebivaše u Novom Brdu na Kosovu, drugo je od rođenoga Kosovca patrijarha Pajsija (1622.). Treće po redu (1625.) je s teritorija današnje Crne Gore. Sva tri potlašnja⁹ crnogorska zasvjedočenja (1723., anonimno iz 1740., 1803.) imaju *i*-osnovu, a ima ju i treće zasvjedočenje koje potječe, barem potencijalno, s Kosova (1789.). Zasvjedočenje popa P. Bojovića iz 1740. prostorno bi se moglo pridružiti crnogorskim zasvjedočenjima; također je *i*-osnove. *I*-osnova se od relativno ranoga vremena počinje ukazivati i u bloku zasvj-

⁵ *Uopćeno* – (među ostalim) hrvatska riječ za serbizam *uopće*.

⁶ *Ukazati se* – hrvatska riječ za serbizam *pojavit se*.

⁷ Čestica *-r(e)*, tipična za čakavštinu, efektno je, akoprem donekle arhaično (ako je suditi po grčkom) jezično sredstvo isticanja.

⁸ *Doticati se* – njem. 'betreffen', hrvatski za, u principu, serbizam *ticati se*.

⁹ *Potlašnji* – odgovarajuća riječ za ono što se u današnjem hrvatskom nevjesto kuša izreći riječju *kasniji*, jer se njome uzdržava razlika *prije – poslije* i *ranije – kasnije*; kraće rečeno, pridjev *potlašnji* je protuznamenica pridjeva *prijašnji*.

dočjenja koja se mogu vezati uz prostor Pomoravlja i Šumadije (1716., 1782., 1787.).

S druge strane, u jednom broju ranih zasvjedočenja koja potječu s prostora sjevernijega dijela tzv. Stare Srbije (ona iz 1623., 1676. i 1686.) *o*-osnova još neko vrijeme opstoji. Također, čini se, i u bloku zasvjedočenjā vezanih uz prostor današnje Bosne i Hercegovine (ono Jeremije Narančića iz 1678., ono iz 1690. i ono iz 1690. (– 1714.?). Treće pak zasvjedočenje iz 1690. je *i*-osnove, ali kako se u tom zapisu spominju Drobnjaci i Nikšići, plemena iz tzv. Stare Hercegovine a današnje Crne Gore, sasma je moguće da ga valja priklopiti bloku crnogorskih zasvjedočenja, koja dosljedno imaju *i*-osnovu.

Nijedan od podataka nije vezan uz prostor tzv. Stare Crne Gore.

Može se zaglaviti¹⁰ da se je promjena *o*-osnove u *i*-osnovu zametnula negdje na jugu prostora nehrvatskih štokavskih jezika, u okviru koji čine Kosovo i Metohija, jugoistočni dio Sandžaka, crnogorska Brda, vjerojatno i crnogorski dio tzv. Stare Hercegovine koji nije pokriven pojmom Sandžaka; odatle da se je počela širiti na sjever, i to prvo današnjom Srbijom, preko Pomoravlja do Šumadije.

2.2. POTKORPUS TISKANIH JEZIČNIH SPOMENIKA

2.2.1. PODATCI I NJIHOV TABLIČNI PREGLED

Pisce smo poredili kronološki, i to polag godišta izdanja prvoga njihova djela u kojemu se imenica *glad* zasvjedočuje.

Podatke pristojće¹¹ pojedinomu piscu donosimo u pet odsječaka:

1. pretražena djela (popisana) + broj zasvjedočenjā u njima
2. zasvjedočenja po padežima
3. razlikovanje jora i jera (općeni¹² dojam)
4. osnova/osnove kojima se služi
5. tablični pregled.

Ad. 1. Podatke o izdanom djelu donosimo u obličju¹³ bibliografske jedinice, tj. ovim redom: Godište izdanja. Natpis. Izdavač. Mjesto izdanja. || Broj zasvjedočenjā.

Ad. 2. Kada se pisac služi samo *o*-osnovom, navodimo samo stranicu djela u koje-

¹⁰ *Zaglaviti* – hrvatska riječ (uz neke druge glagole, navlastito *zaklopiti*) za serbizam *zaključiti*.

¹¹ *Pristojati (se)* – jedna od hrvatskih riječi za serbizam *pripadati*; također pohrvaćenica latinskoga *pertinere*.

¹² *Općeni* – jedna od hrvatskih riječi za serbizam *opći*.

¹³ *Obličje* – jedna od hrvatskih riječi za serbizam *oblik*.

mu je imenica *glad* zasvjedočena; drugačije¹⁴ prenosimo i odsječak rečenice u kojemu se *glad* zasvjedočuje.

Ad. 3. Kvalifikacija *pouzđano* hoće reći da se pisac drži sustava. Važno je da imenice *i*-osnove općenito (tj. isključujući one problematične, koje su u povijesti srpskoga jezika promijenile osnovu, kao *glad, varoš, put, rat*) piše dosljedno sa završnim jerovima. Procjenu pak grafijske vjerodostojnosti jora i jera u imenici *glad* temeljimo na analizi grafijske vjerodostojnosti jora i jera u kontrolnim imenicama *varoš, put i rat*. Kod analize njihove grafije razumijevamo da imaju inoviranu osnovu; ako imaju konzervativnu osnovu, to napominjemo.

Ad. 5. Samo kod onih pisaca koji se služe obadjevama osnovama.

2.2.1.1. PODATCI

• **ORFELIN, ZAHARIJE** (Vukovar u Hrvatskoj, 1726. – Novi Sad, 1785.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1762. *Trenodĭa vъ mĭrъ čelovĕka vŕedŕago, a ô(tъ) vsĕhъ, i svojstvennyhъ, prezrĕnnago*. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- [1762. – 1763.] *Plačъ Serbĭi*. [D. Teodosio. Mletci.] || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1764. *Sĕtovanĭe naučennagô mladagô čelovĕka*. [D. Teodosio. Mletci.] || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1765. *Melodĭa kъ prolečĕju*. [D. Teodosio. Mletci.] || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1765. *Pĕsnĕ ĭstoričeskaja kako su Serbli sъ Turci na Kosovomъ Polju pobili se, [...]*. [D. Teodosio. Mletci.] || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1767. *Pervye načatki latinskago jazyka*. [D. Teodosio]. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 4.
- 1768. *Slaveno-serbskij magazinъ*. I. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1772. *Žitĭe islavnĭja (!) dĕla gosudarja imperatora Petra Velikago, samoderžca vserossijskago*. I. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 8.
- 1772. *Žitĭe islavnĭja (!) dĕla gosudarja imperatora Petra Velikago, samoderžca vserossijskago*. II. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 5.
- 1783. *Iskusnij podrumarъ*. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 0.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (9): (*PNLJ*, 41); (*PNLJ*, 225); (*ŽiSDGIPV*, I, 110); (*ŽiSDGIPV*, I, 110); (*ŽiSDGIPV*, I, 365); (*ŽiSDGIPV*, I, 396); (*ŽiSDGIPV*, II, 262);

¹⁴ *Drugačije* – hrvatsk(ij)a riječ za, pretežno, serbizam *inačije* > *inačje* > *inače*.

(*ŽiSDGIPV*, II, 288); (*ŽiSDGIPV*, II, 290)

- **genitiv** (4): (*SSM*, I, 58); (*ŽiSDGIPV*, I, 110); (*ŽiSDGIPV*, I, 375); (*ŽiSDGIPV*, II, 264)
- **akuzativ** (2): (*PNLJ*, 377); (*ŽiSDGIPV*, I, 322)
- **lokativ** (1): (*PNLJ*, 431)
- **instrumental** (2): (*ŽiSDGIPV*, I, 345); (*ŽiSDGIPV*, II, 287).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

O-osnovom.

• OBRADOVIĆ, DOSITEJ (Čakovo u Rumunjskoj, 1739. – Beograd, 1811.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- [1770.] 1830. *Žžica*. I. N. Pretner. Karlovac. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- [1770.] 1826. *Hristoiŕia siręčb blagi obyčai*. Budim. KMS. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- [1770.] 1826. *Vęnacb otb alfavita*. Budim. KMS. || Broj zasvjedočenjā: 2.
- 1783. *Životb i priklučenija Dimitria Obradoviča, narečenoga u kaluđerstvu Dosifea*. I. J. G. I. Breitkopf. Leipzig. || Broj zasvjedočenjā: 3.
- 1784. *Slovo poučitelno gospodina Georgia Ćoakima Colikofera, pri reformatovb obšestvu nemeckoga predikatora*. J. G. I. Breitkopf. Leipzig. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1784. *Sovęti zdravago razuma*. J. G. I. Breitkopf. Leipzig. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1788. *Ezopove i pročihb raznihb basnotvorcevb Basne*. J. G. I. Breitkopf. Leipzig. || Broj zasvjedočenjā: 11.
- 1789. *Pęsna o izbavljeniju Serbie*. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1793. *Sobranie raznyhb npravoučitelnyhb vešęej*. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 10.
- 1803. *Etika ili filosofija naravoučitelna po sistemi g. profesora Soavi*. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 6.
- [navječim dijelom 1803. – 1806.] 1818. *Mezimacb*. Budim. KMS. || Broj zasvjedočenjā: 10.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (7): Glādъ se hlebom leči, a ne zlatom. (*Vęnacb otb alfavita*, 103); A ti sad igraj da te glādъ prođe! (*Basne*, 100); ...zašto glādъ želudca i duše jednake su... (*Sobranie*, 3); ...žestoka glādъ dođe mučiti raslabljenu i

- isušenu utrobu svoju. (*Sobranie*, 303); ...kad je gladъ, te ne imadu šta jesti. (*Etika*, 128); ...prođe mu i gladъ i žeđ... (*Mezimacъ*, 53); Kuga, gladъ i svako-kojake napasti, to su bičevi nakazanija... (*Mezimacъ*, 60)
- **genitiv** (23): ...nitko imajući pamet dobru nije umr'o od gladi. (*Źžica*, 23); ...a u zimu od gladi umirati. (*Věnacъ otъ alfavita*, 118); ...da prođe vreme glada i “Uvi!” vikanja, jednim slovom, vreme velikoga posta... (*Źivotъ i priklučenija*, III); ...jedva bi na nogu od teške gladi stajao. (*Źivotъ i priklučenija*, 99); ...lip-savati od gladi... (*Źivotъ i priklučenija*, 100); ...pođu po jednoj dubravi od gladi lekarstvo tražeći... (*Basne*, 25); ...jedva toliko mi daju jesti da od gladi ne poginem... (*Basne*, 64); ...da mu uzajme koje zrno žita da se prerani i da od gladi ne pogine. (*Basne*, 100); ...mal ne umre od gladi! (*Basne*, 104); ...gdi za ne umreti ot gladi najmim se... (*Basne*, 296); ...niti su goli niti ot gladi umiru. (*Basne*, 300); ...a ti umiri ot gladi... (*Basne*, 391); ...u vreme ljute gladi... (*Sobranie*, 3); ...građani u poslednjem nedostatku rane umirau od gladi... (*Sobranie*, 103); ...ja umre od gladi... (*Sobranie*, 120); ...za nuždu, to jest od prevelike gladi i žeđi, nevaljala jela i hudo pivo črezvičajno prijatna nam se čine... (*Sobranie*, 205); Potrebe glada, žeđi, pokoja, sna i druge podobne... (*Etika*, 58); ...a i bez soli neće te puštati da umreš od gladi! (*Etika*, 128); ...neću ni ja od gladi umreti. (*Mezimacъ*, 51); A on prije bi umreo od gladi, nego... (*Mezimacъ*, 51); ...da ako baš umre od gladi... (*Mezimacъ*, 52); Pusti neka ja od gladi ili od koje mu drago bolesti umrem... (*Mezimacъ*, 54); ...da i svoje sosedne narode od glada i kuge sačuvati može? (*Mezimacъ*, 69)
 - **dativ** (1): ...ne puštaju krajnjej gladi u svoje zemljederžstvo doći... (*Etika*, 61)
 - **akuzativ** (8): Imadu (*strasti*) snagu svoju i slabost, mladost i starost, gladъ i sitost. (*Basne*, 286); ...ni o čem ne misli razve kako će gladъ svoju utoliti i praznu utrobu zadovoljiti... (*Basne*, 287); ...ovo je rana srca i napitak duše koje se nikad zaboraviti ne mogu, niti u gladъ i žeđ preobratiti. (*Basne*, 421); ...da ne trpi gladъ ni žeđъ (*sic!*), niti kakve druge bede i nužde. (*Sobranie*, 2); ...kako bi se moglo raspoložiti, ako iduće leto ne rodi, da ne trpe gladъ... (*Etika*, 156); ...a neki da dobiju koji novac i da ne trpe gladъ. (*Mezimacъ*, 136); Oni će rađati zajedno uzajmljivanje, neplaćanje, nedoumenije, gladъ, tugu, nevolju, hudost, sram i svakoja-ki rod zloščastija i “jao, jao” vikanja. (*Mezimacъ*, 164); ...zlobu, nepravdu, kugu, gladъ i svaku zlosreću između ljudi progoni i istrebljava... (*Mezimacъ*, 212)
 - **lokativ** (2): ...u teškoj gladi siroma čovek šta neće jesti? (*Sobranie*, 3); Evo na koji se način duša...u teškoj gladi s lažom rani i napojava! (*Sobranie*, 4)
 - **instrumental** (2): Um naš...vraća se s većom gladu i željom k knjigama... (*Sobranie*, 149); Kad je bedna mati gladom izmoždjena... (*Etika*, 128).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

U djelima koja je objavio za života nepouzdana. U posmrtno objavljenim djelima pouzdano, ali će tomu uzrok biti intervencija priređivača.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodrediva |
|--------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 2 | | 5 |
| Gen. | 3 | | 20 | | |
| Dat. | | | 1 | | |
| Ak. | | | 1 | | 7 |
| Lok. | | | 2 | | |
| Instr. | 1 | | 1 | | |

• **VUJANOVSKI, STEFAN** (Brđani kod Hrvatske Kostajnice u Hrvatskoj, 1737. – Novi Sad, 1829.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1772. *Německaja grammatika*. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 2.

2. Zasvjedočenja po padežima:

– **nominativ** (1): Der Hunger, gladъ. (377)

– **genitiv** (1): Die Hungersnoth, *preterpenije glada*. (377).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pozudano. Imenicā *varoš* i *rat* nismo našli; redovito *putъ* (38, 130, 130, 396, 410, 419, 425, 457, 486), ali jedanput i *putъ* (45); služi se ruskoslavenskim obličjem *žažda*. Slijedi da pisanje *gladъ* najvjerojatnije prenosi o-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Najvjerojatnije samo o-osnovom – korpus je premal.

• **JULINAC, PAVAO** (Segedin(?) u Mađarskoj, 1730. – Beč, 1785.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1765. *Kratkoe vvedenie vъ istoriju proishoždenija slaveno-serbskago naroda*. [Demetrio Teodosio. Mletci.] || Broj zasvjedočenjā: 0.

– 1777. *Velizarü g(ospo)dina Marmontelja*. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 4.

2. Zasnjeoćenja po padežima:

- **nominativ** (2): ...zima, gladъ, užasa preispolnenoe pozorišće celago vo otčajanije privedenago naroda... (20); ...ne sumnjašesja jako gladъ i bednoe vseh potrebnih lišenije skoro jago na predanije ponudit. (186)
- **instrumental** (2): ...az videh jago v Rimje narod gladom morašća... (28); Ježe gladom istajati... (187).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. Imenicā *varoš* i *rat* nismo našli; i *putъ* (*KVvIPSN*: 121; *Velizariï*: 17, 179) i *putъ* (*Velizariï*: 143) (i u drugim padežima miješa osnove); služi se ruskoslavenskim obličjem *žažda*. Slijedi da je pisanje *gladъ* dvovrijedno, premda je veoma vjerojatno da prenosi *o*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Najvjerojatnije samo *o*-osnovom – korpus je nereprezentativan.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | | | 2 |
| Instr. | 2 | | | | |

• ANONIM

1. Djelo + broj zasnjeoćenjā:

- 1777. *Rukovodstvo kъ čestnosti i pravosti*. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasnjeoćenjā: 5.

2. Zasnjeoćenja po padežima:

- **nominativ** (2): (240); (250)
- **genitiv** (1): (172)
- **akuzativ** (1): (250)
- **instrumental** (1): (240).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. Služi se ruskoslavenskim obličjem *žažda*; i drugačije je jezik vrlo ruskoslavenstvujušći. Slijedi da pisanje *gladъ* najvjerojatnije prenosi *o*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

O-osnovom.

• MUŠKATIROVIĆ, JOVAN (Senta, 1743. – Pešta, 1809.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1786. *Kratkoe razmyšlenie o prazdnici*. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1787. *Pričte iliti po próstomu poslóvice, tē'mže sentencie iliti rēčénija*. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 6.
- 1805. *Kratkaja razmyšlenija o sredstvahъ črezъ koja dražajšemu našemu otečestvu Mađarskoj sъ dobrymъ mesomъ i rybotmъ postojanno pomoštiby-se moglo i mesa umalenie, slēdovatelno uselenu skupostъ udaliti*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1807. *Pričte iliti po próstomu poslóvice, tē'mže sentencie iliti rēčénija. Vtoroe i oumnóženo izdanie*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā (tj. koja nisu u prvom izdanju ili koja su promijenjena): 4.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (2): Gladъ i kurjaka iz šume istera. (¹*Pričte*, 13); Gladъ je prvi neprijatelj. (²*Pričte*, 35)
- **genitiv** (7): Dobro je hajduku u lugu, nit ga kolju mue ni obadi, veće mu je pomučno ot gladi. (¹*Pričte*, 17); Dok je medvedu gnjili krušaka, gladi se ne boji. (¹*Pričte*, 17); Zla je smrt ot gladi umreti. (¹*Pričte*, 23); Siroma čovek i ot gladi spava. (¹*Pričte*, 76); ...na nami stoji sami sebe pomoći...aki u pobolšaniju zemljedelanija, u otraženiju gladi... (*KRoS*, 40); Ko kupus sadi i krmaču rani, ne boji se gladi. (²*Pričte*, 64); Ni u kiši blaga, ni u suši glada. (¹*Pričte*, 91)
- **dativ** (1): Gladu sleduje pomor. (²*Pričte*, 143)
- **akuzativ** (1): Gladъ sleduje pomor. (¹*Pričte*, 98).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdanost. Samo *varošъ* (u *KRoS*); samo *putъ*. Slijedi da se jor kod imenice *gladъ* ne može držati za pouzdan signal *o*-osnove.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | | | 2 |
| Gen. | 1 | | 6 | | |
| Dat. | 1 | | | | |
| Ak. | | | | | 1 |

• **MRAZOVIĆ, AVRAM** (Sombor, 1756. – Sombor, 1826.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1787. *Poučitelnyj magazinъ za dĕcu*. I. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 10.
- 1793. *Poučitelnyj magazinъ za dĕcu*. II. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 3.
- 1794. *Rukovodstvo kъ slavenstĕj grammaticĕ*. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1800. *Poučitelnyj magazinъ za dĕcu*. III. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 4.
- 1800. *Poučitelnyj magazinъ za dĕcu*. IV. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 5.
- 1803. *Pastyrska igra so stĭhami u ednomъ dĕjstvĭju H. F. Gelerta*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1808. *Ĉelovĕkomezostъ i raskajanie*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 2.
- 1812. *P. Ovidĭa Nazona Poslanĭja otъ Ponta*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1818. *P. Ovidĭa Nazona Poslanĭj otъ Ponta knjigi IV*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1818. *P. Ovidĭa Nazona Pečalnyhъ knjigi V*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1821. *Rukovodstvo kъ slavenskomu krasnorĕčĭju*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 3.
- 1822. *Rukovodstvo kъ polъskomu i domaćemu stroenĭju*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 6.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (5): (*PMzD*, III, 179); (*ĈiR*, 18); (*RkSK*, 51); (*RkSK*, 58); (*RkPiDS*, 102)
- **genitiv** (23): (*PMzD*, I, 49); (*PMzD*, I, 50); (*PMzD*, I, 50); (*PMzD*, I, 88); (*PMzD*, I, 109); (*PMzD*, I, 133); (*PMzD*, I, 136); (*PMzD*, I, 153); (*PMzD*, I, 256); (*PMzD*, II, 50); (*PMzD*, II, 118); (*PMzD*, III, 186); (*PMzD*, III, 186); (*PMzD*, III, 225); (*PMzD*, IV, 128); (*PMzD*, IV, 128); (*PMzD*, IV, 238); (*ĈiR*, 18); (*Poslanĭj otъ Ponta knjigi IV*, 189); (*RkPiDS*, 27); (*RkPiDS*, 45); (*RkPiDS*, 49); (*RkPiDS*, 151)
- **dativ** (1): (*Poslanĭj otъ Ponta knjiga I*, 37)
- **akuzativ** (6): (*PMzD*, I, 89); (*PMzD*, II, 191); (*PMzD*, IV, 176); (*PMzD*, IV, 176); (*RkSK*, 211); (*RkPiDS*, 39)

– **instrumental** (1): (*Pečalne knigi*, 51).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdanost (prema irelevantnosti).

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

U principu samo *o*-osnovom.

• **JANKOVIĆ, EMANUILO** (Novi Sad, 1758. – Subotica, 1791.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1787. *Tergovci*. C. G. Täubel. Leipzig. || Broj zasvjedočenjā: 0.

– 1789. *Blagodarni sinь*. C. G. Täubel. Leipzig. || Broj zasvjedočenjā: 1.

– 1789. *Zao otacъ i nevaljao sinь ili Roditel'i, učite vašu decu poznavati!* J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 3.

2. Zasvjedočenja po padežima:

– **genitiv** (4): ...koja bi bez njega ot gladi umreti morala. (*BS*, 26); ...onaki su kao da su kod same gladi u kostu bili... (*ZOiNS*, 17); ...pak ako ot muke ne umru, moraćedu ot gladi mancati. (*ZOiNS*, 24); ...da te neće iz tog arišta pustiti dok ne umreš ot gladi. (*ZOiNS*, 74).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom, ali je korpus nereprezentativan (zasvjedočenja su samo u jednom padežu).

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Gen. | | | 4 | | |

• **AVRAMOVIĆ, TEODOR** (Ruma, 1757. – ?, 1815.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1790. *Německij i serbskij slovarъ na potrebu serbskagô naroda vъ kral. deržavaхъ*. I. + II. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 17.

2. Zasvjedočenja po padežima:

– **nominativ** (4): Hunger (der), alčba, gladъ. (I, 276a); Der Hunger lehret einen schon sich umthun, gladъ naučit govoriti. (I, 276a); Hungersnoth (die), vsenarodnyj gladъ. (I, 276a); Gladъ, der Hunger. (II, 27b)

- **genitiv** (5): Vor Hunger sterben, *ot gladi umreti*. (I, 276a); Hungerleider (der), *niščij, kto ot gladi umiraet*. (I, 276a); Hungers sterben, *ot glada umreti*. (I, 504b); Verhungern, vor Hunger sterben, *ot gladi umreti*. (I, 573a); Ot *gladi* umreti, *Hungers sterben*. (II, 27b)
- **akuzativ** (3): Den Hunger stillen, *gladъ* (sic!) *utoliti, najestisja*. (I, 276a); Stillen, den Durst, Hunger, *utoliti žaždu, gladъ*. (I, 507b); *Gladъ* utoliti, *den Hunger stillen*. (II, 292b)
- **instrumental** (5): Aushungern, eine Stadt, *grad gladom moriti*. (I, 52a); Einen Hungers sterben lassen, *gladom kogo umoriti*. (I, 276a); *Gladom* moriti, *aushungern*. (II, 27b); Istomiti *gladom, aushungern*. (II, 73a); Moriti kogo *gladom, einen verhungern, Hungers sterben lassen*. (II, 113a).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdanost, ali s tiskarskim pogreškama. Imenicu *varoš* piše s jerom u I, 183a, ali više zasvjedočenjā za to nismo našli. Slijedi da bi pisanje *gladъ* dot. *gladъ* moglo prenositi *o*-osnovu dot. *i*-osnovu, ali to valja uzeti s suzdržanošću.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 1 | 3 | | | |
| Gen. | 1 | | 4 | | |
| Ak. | | 2 | | 1 | |
| Instr. | 5 | | | | |

• **MAKSIMOVIĆ, MIHAILO** (mjesto rođenja nam je nepoznato, 1760. – mjesto smrti nam je nepoznato, 1819.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1784. *Čto estъ papa?* J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1792. *Maliј bukvarъ za veliku decu*. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 3.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (2): ...zato po monastiri i ne zna se šta je *gladъ*. (*MBzVD*, 4); *GLADъ*. (*MBzVD*, 9)
- **dativ** (1): Naši Srblji...poete odaju njiovoj sudbini i njiovom *gladu*. (*MBzVD*, 10).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. Imenicā *rat* i *varoš* nismo našli; samo *putь* (21, 26). Slijedi da pisanje *gladь* vjerojatno prenosi *o*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

O-osnovom, ali je korpus nereprezentativan (sigurno zasvjedočenje – jedno – samo je u jednom padežu).

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | 2 | | | |
| Dat. | 1 | | | | |

• RAJIĆ, JOVAN (Karlovcı, 1726. – manastir Kovilj, 1801.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenja:

- 1764. *Slovo ô grešnomъ čelověku*. Mletci. D. Teodosio. || Broj zasvjedočenja: 0.
- 1791. *Bój zmája sa órlovi*. J. Kurzböck. Beč. || Broj zasvjedočenja: 0.
- [1793.] 1802. *Cvětnikъ vъ dvě'stě i dvádesjatъ i četýre izbránnnyhъ istórijahъ nasažděnnýj i iz' istočnikôvъ i(zra)ilevyhъ napóennýj*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenja: 1.
- 1794. *Istorija raznyhъ slavenskihъ narodovъ, naipače Bolgarъ, Horvatovъ i Serbovъ*. I. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenja: 14.
- 1794. *Istorija raznyhъ slavenskihъ narodovъ, naipače Bolgarъ, Horvatovъ i Serbovъ*. II. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenja: 9.
- 1794. *Istorija raznyhъ slavenskihъ narodovъ, naipače Bolgarъ, Horvatovъ i Serbovъ*. III. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenja: 4.
- 1795. *Istorija raznyhъ slavenskihъ narodovъ, naipače Bolgarъ, Horvatovъ i Serbovъ*. IV. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenja: 7.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (3): (*IRSN*, II, 652); (*IRSN*, II, 695); (*IRSN*, IV, *Oglavljenie* pod *gladь*)
- **genitiv** (5): (*IRSN*, I, 95); (*IRSN*, I, 96); (*IRSN*, II, 117); (*IRSN*, II, 695); (*IRSN*, IV, 22)
- **dativ** (2): (*IRSN*, I, 308); (*IRSN*, I, 439)
- **akuzativ** (1): (*IRSN*, III, 233)

- **lokativ** (1): (*IRSN*, III, 274)
- **instrumental** (23): (*Cvętnikъ*, 565); (*IRSN*, I, 101 = 103); (*IRSN*, I, 185); (*IRSN*, I, 191); (*IRSN*, I, 245); (*IRSN*, I, 246); (*IRSN*, I, 308); (*IRSN*, I, 395); (*IRSN*, I, 401); (*IRSN*, I, 402); (*IRSN*, I, 480); (*IRSN*, II, 114); (*IRSN*, II, 119); (*IRSN*, II, 662); (*IRSN*, II, 695); (*IRSN*, II, 697); (*IRSN*, III, 36); (*IRSN*, III, 176); (*IRSN*, IV, 23); (*IRSN*, IV, 190); (*IRSN*, IV, 317); (*IRSN*, IV, 320); (*IRSN*, IV, *Oglavlenie pod Serbija*).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

O-osnovom.

• **RAJIĆ, STEFAN** (mjesto rođenja nam je nepoznato, 1765. – mjesto smrti nam je nepoznato, 1813.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1793. *Satyrъ ili divijъ čovekъ*. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 4.
- 1794. *Razsuzdęnie ô nedostatčeh vospitānija na iskųstvu ô'snovanno*. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1800. *Vertogradičъ ili prostosrbska baščica poleznymi pisanijami, bogoslovnymi pravilami, stihotvornymi cvetiči nasađenъ*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1805. *Nravoučitelna knižica za dečicu gospodinomъ Iđakimomъ Hajnrikomъ Kampe německimъ ēzikomъ sočinenna*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 8.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (3): ...neg što kuvar, gladъ, njegov načinja... (*Satyrъ*, 138. Iz hrv.: ...*neg što kuhač, glad, njegov načinja...*); Po svim drugim stranam bio je veliki gladъ... (*NKzD*, 128); ...ne znajući što će ga, gladъ ili divijaci, umoriti. (*NKzD*, 136)
- **genitiv** (6): ...volim ovde umreti ot glada... (*Satyrъ*, 75. Iz hrv.: ...*volim ovdi umrti od glada...*); ...i dosta se ponapati glada... (*Satyrъ*, 108. Iz hrv.: ...*i dosta se ponapati glada...*); ...čim bi njega mogli naraniti / i ot gladi hlebom zaraniti... (*Satyrъ*, 124. Iz hrv.: ...*čim bi njega mogli nahraniti / i od glada kruhom obraniti...*); Mi jedemo tad bez glada, a pijemo bez žeđi... (*NKzD*, 19); ...to ćedu oni taki zbog glada i očajanja prinuždeni biti porobiti vas... (*NKzD*, 147); ...da ne bi ot glada poginuo. (*NKzD*, 158)
- **akuzativ** (3): ...davala mu je svakojako voće da utoli gladъ... (*NKzD*, 136);

Pređe osam dana vidilo se to dete sasvim neobični gladъ imati... (NKzD, 148); ...i koga šestoro malene dečice međutim gladъ često trpiti morala su. (NKzD, 149).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. Samo *varošъ* (*Satъrъbъ*, 4, 5, 126), koja je imenica u Rajića, gdje god to kontekst dopušta odrediti, uvijek ženskoga roda, usp. “koje sve izdaleka otvoraju varošъ Novu Gradišku i daju joj ot sebe svetlost”, ktomu i “cela varošъ” (*Vertogradićъ*, 76) i “u našu varošъ” (NKzD, 180); u *Satъru putъ* (*Satъrъbъ*, [IV], [XX], [XXIII], 16, 38, 90, 107, 113, 132, 149), ali i *putъ* (*Satъrъbъ*, 36, 155); u *Satъru* samo *ratъ* (*Satъrъbъ*, [VIII]). Slijedi da se jor kod imenice *gladъ* ne može držati za pouzđan signal *o*-osnove, osobito zato što Rajić dosljedno piše *varošъ* premda je ta imenica ženskoga roda.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 1 | | | | 2 |
| Gen. | 5 | | 1 | | |
| Ak. | 1 | | | | 2 |

• **STOJADINVIĆ, PAVAO MARKOV** (mjesto i godište rođenja su nam nepoznati – mjesto i godište smrti su nam nepoznati)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1793. *Serbskii nēmecki razgovori*. S. Novaković. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 5.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (1): Velikaja gladъ (*sic!*). (154)
- **genitiv** (3): Ovo sotvorilo da nužda ot gladi skoro se objavila. (154); ...tako tesno bili su zatvoreni da su ot glada morali umreti. (160); ...budući nužda ot gladi tako je velika bila da... (182)
- **akuzativ** (1): Imam veliku gladъ (*sic!*), gladan sam vesma. (64).

3. Razlikovanje jora i jera (općeni dojam):

Nepouzđano (premake irelevantno).

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodrediva |
|------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 1 | | |
| Gen. | 1 | | 2 | | |
| Ak. | | | 1 | | |

• LAZAREVIĆ, NIKOLAJ (? , okolo 1760. – Budim u Mađarskoj, 1806.)

1. Pretražena djela + broj zasnjeđoćenjā:

- 1799. *Povēstb žitija slavnago i pobēdonosnago rossijsko-imperatorskago feldmaršala grafa otb Suvarova Rimnikskoj.* KMP. Budim. || Broj zasnjeđoćenjā: 0.
- 1799. *Životb i čezvyčajna priključenija slavnago Angleza Robinzona Kru-sse otb Īorka.* I. KMP. Budim. || Broj zasnjeđoćenjā: 21.
- 1803. *Povēstb drevnihb Abderitovb, gospodinotb Vilandomb sočinennaja.* I. KMP. Budim. || Broj zasnjeđoćenjā: 0.

2. Zasnjeđoćenja po padežima:

- **nominativ** (3): ...ali je gladb njega tako ukrotio i prepitomio bio da... (*ŽiČPRK*, 231); ...gladb i same lavove ukročava. (*ŽiČPRK*, 301); ...morao bi njega sasvim kakovi neobiknoveni gladb k tomu prinuditi... (*ŽiČPRK*, 608)
- **genitiv** (16): Ili ja moram kakovu lađu naći ili od glada umreti. (*ŽiČPRK*, 58); ...vi biste onde ot glada umreti morali... (*ŽiČPRK*, 66); ...nego ili ot gladi umreti ili ot divijih zverov rastrgan biti... (*ŽiČPRK*, 95); Ali ja još nisam ot gladi umro i poginuo... (*ŽiČPRK*, 135b); ...da ja...iz nedostatka hrane ot gladi umreti moram. (*ŽiČPRK*, 143); ...i ne bojati se ot glada umreti... (*ŽiČPRK*, 185); ...ali iz nedostatka rane bilo je ono skoro ot glada istajalo. (*ŽiČPRK*, 230); Video nisam dakle pred sobom ništa drugo neželi baš izvestnu propast...glada radi. (*ŽiČPRK*, 287); ...ništa drugo nego samu pogibelj ot glada umreti pred sobom video nisam. (*ŽiČPRK*, 306); ...to bi ja dakle ot glada opet najposle poginuti morao. (*ŽiČPRK*, 321); ...i gdi ćedu oni možetbiti jedan drugoga ot gladi izesti morati. (*ŽiČPRK*, 382); ...video sam da je on ot glada i žeđe polak mrtav bio. (*ŽiČPRK*, 390); ...a oni 16 da su...skoro polak mrtvi ot gladi k kanibalskim bregovom došli... (*ŽiČPRK*, 505); ...koji (*kurjaci*) su iz nedostatka hrane i glada...sasvim ljuti i poma-

mni. (ŽiČPRK, 603); ... skitajušćisja zveri bili su...dole u šume na ravni-
nu došli da bisu, ot glada prinuždeni, štogod hrane našli... (ŽiČPRK, 617);
...skoro svi ostavši ot glada istajali ili inače istrebljeni bili... (ŽiČPRK, 638)

- **akuzativ** (1): ...kad su u pustinji nedostatak hleba (gladъ) trpeli. (ŽiČPRK, 511)
- **instrumental** (1): ...i ja bi posle u pogibelj došao gladom istajati... (ŽiČPRK, 240).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. Samo *varošъ* (PŽFGoSR, 16, 33, 33, ŽiČPRK, 1, podrubnice prva i druga); i *putъ* (PŽFGoSR, 41, 44, 50, 51; ŽiČPRK: 5, 26, 32, 68, 82, 228, 290, 293, 307, 308, 353, 354, 358, 388, 389, 389, 392, 443, 516, 518, 522, 542, 581, 592, 597, 598, 598, 599, 603, 607, 617, 626, 637) i *putъ* (ŽiČPRK: 64, 83, 83, 85, 122, 190, 213, 223, 247, 282, 284, 317, 415); samo *ratъ* (PŽFGoSR, 16, 21, 21). Ali kako kontekst dvaput osigurava da se pod pisanjem *gladъ* skriva *o*-osnova, tako je veoma vjerojatno da je *o*-osnova i u trećem zasvjedočenju.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 2 | 1 | | | |
| Gen. | 11 | | 5 | | |
| Ak. | | 1 | | | |
| Instr. | 1 | | | | |

• **DARVAR NIKOLAJEVIĆ, DIMITRIJE** (Kleisoura u Grčkoj, 1757. – Beč u Austriji, 1823.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1801. *Zercalo hrišćianskoe*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **genitiv** (1): ...ostavljaše je ot glada umreti... (163).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano (akoprem irelevantno).

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

O-osnovom, ali je korpus nereprezentativan (samo jedno zasvjedočenje).

• **HADŽIĆ, PAVAO** (mjesto rođenja nam je nepoznato, 1780. – mjesto smrti nam je nepoznato, 1820.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1802. *Katihisisъ zdravija*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 10.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (1): Gladъ, i kad se jelo vesma sitno...užvaće. (56)
- **genitiv** (2): Obščesvobodnoju trgovinoju i žitnicami morali bi se ljudi ot glada...sohranjati (58); ...ot gladi legko ne umire se. (111)
- **akuzativ** (5): ...umnožava (*svjež, čist i suh zrak*) gladъ... (45); Za utoliti gladъ... (55); Čim dobivamo mi pravi gladъ i čim nam jela prijajut? (56); ...takovi (*koji svaki dan pije vino*) istini gladъ...gubi... (68); Telesnoe dviženije...uzrokujuet gladъ i žaždu... (73)
- **instrumental** (2): ...kad dobre zube ima, s gladom jede i dobro mu želudac jelo rastvara... (14); ...zdravi ljudi koji vodu pijut jadjat s vjaščim gladom... (68).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdan. Imenicā *varoš* i *rat* nismo našli; dosljedno *putъ* (3, 4, 4, 21, 53, 53, 53, 54, 85, 120). Slijedi da pisanje *gladъ* vjerojatno prenosi *o*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | 1 | | | |
| Gen. | 1 | | 1 | | |
| Ak. | 2 | 3 | | | |
| Instr. | 2 | | | | |

• **STOJKOVIĆ, ATANASIJE** (Ruma, 1773. – Harkiv u Ukrajini, 1832.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1800. *Kandorb ili otkrovenie egypetskihъ tainъ*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1801. *Aristidъ i Natalia*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1801. *Fysika*, I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1802. *Serbskij sekretarъ*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1802. *Fysika*, II. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.

- 1803. *Fÿsika*, III. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 4.
- 2. Zasnvedočenja po padežima:
 - **genitiv** (3): ...sebi ot glada na rukama mjaso izjela... (*Fÿsika*, II, 142); ...one bi ot glada poumirale. (*Fÿsika*, III, 145); ...zimu, u kojoj bi ovo ot gladi, ovo ot hladnosti mnogo pretrpeti morali... (*Fÿsika*, III, 158)
 - **akuzativ** (2): ...niti znamenujet kugu, ili vojnu, ili gladъ. (*Fÿsika*, III, 101); ...mogut gladъ za udivljenije trpiti. (*Fÿsika*, III, 131).
- 3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. I *varošъ* (*Serbskij sekretarъ*: 61; 225) i *varošъ* (*Fÿsika* III: 89); i *putъ* i *putъ*; imenice *rat* nismo našli. Slijedi da se jor kod imenice *gladъ* ne može držati za pouzđan signal *o*-osnove.
- 4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.
- 5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Gen. | 2 | | 1 | | |
| Ak. | | | | | 2 |

• KOVAČEVIĆ, GAVRILO (Irig, 1765. – Zemun, 1832.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1804. *Pěsnъ ô slučajnomъ vozmuščenii vъ Serbii priklučivšemsja i ô izobraženii dělъ Serbianônvъ vъ dějstvii proizvedennyhъ*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 3.
- 1805. *Stihi ô povedenii i naměrenii serbskagô velikagô knjazja Lazarja protivъ turskagô ôpolčeniija*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1808. *Ĺudiřъ mečemъ Ôlofernu glavu ousěknuvši, tēm Ĺudeju ôsvobodivši*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1809. *Proletie ili Lětorasъ čelovčeskago věka*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1818. *Pěsnoslovka*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 7.
- 1828. *Věnesъ čelomudrija i spomenъ čuvstvitelne i črezvyčajne ljubovi Adelajde alpiiske pastyrke*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.

2. Zasnvedočenja po padežima:

- **nominativ** (2): ...i utrobu gladъ morit pođe. (*Věnesъ čelomudrija*, 48); U

vreme kralja ovoga bijaše veliki gladъ u Bolgariji... (*Pěšnoslovka*, 113. Iz hrv.: ...*bi velik glad u Bolgariji...*)

- **genitiv** (6): ...ot gladi malo ne pomreše... (*PoSVvSP*, 38); Kad' vidiše jerlije u gradu...da čedu ot gladi skapati... (*PoSVvSP*, 45); ...a mi ćemo s vojinstvom iziti / i na bližnje vrhe gori vziti, / i prohode njine zatvoriti / da s' ne mogu nikud pomoliti; / pak ot glada vsi će iznemoći / i nam protiv stati neće moći... (*Āudiřb*, 22); ...ljudi koji jela...umereno i vremeno upotrebljavaju sproću zahotenija gladi i jakosti stomaha svoga... (*Proletie*, I, 61); ...no gladi radi morali su se Rimjanom pod podanstvo podložiti. (*Pěšnoslovka*, 8. Iz hrv.: ...*zarad velika glada koji tada u Dalmaciji biše, cesaru se podložiše...*); ...umire kralju Bugarine...od velike i žeđi i gladi. (*Pěšnoslovka*, 64. Iz hrv.: ...*on umire od glad' i od žeđe...*); ...pak ti idi od grada do grada / da ne umreš od žeđi i glada. (*Pěšnoslovka*, 88. Iz hrv.: ...*ter otiđi od grada do grada / da ne umreš od žeđe i glada.*)
- **instrumental** (4): ...sve ćemo vas gladom pomoriti... (*PoSVvSP*, 30); ...koga Grci skoro ufatiše, / u tavnicu tavnju postaviše, / te ga more i gladu i žeđu. (*Pěšnoslovka*, 62. Iz hrv.: ...*ter ga more i žeđom i gladom.*); Sinovca ti Grci ufatiše, / u tavnicu tavnju postaviše, / pak ga more i gladu i žeđu. (*Pěšnoslovka*, 62. Iz hrv.: ...*već ga mori i gladom i žeđom.*); ...koga držiš u tamnici tamnoj, / te ga moriš i gladu i žeđu. (*Pěšnoslovka*, 62. Iz hrv.: ...*ter ga moriš i žeđom i gladom.*).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

U *Věncu čelomudrija* samo jorovi, drugdje pouzdano. Samo *varošъ* (*PoSVvSP*, 42, podrubnica a), 47); i *putъ* (*SoPiNSVKL*: 77, 84, 85; *Āudiřb*: 33) i *putъ* (*PoSVvSP*: 30, 43, 43, 44, 45, podrubnica a); *Proletie* I: 46, 52; *Pěšnoslovka*: 91, 107, 112, 114, 119, 151); samo *ratъ* (*Pěšnoslovka*: 73). Slijedi da se jor kod imenice *gladъ* ne može držati za pouzdan signal *o*-osnove.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 1 | | | | 1 |
| Gen. | 2 | | 5 | | |
| Instr. | 1 | | 3 | | |

• RAKIĆ, VIĆENTIJE (Zemun, 1750. – manastir Fenek, 1818.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1808. (¹1798.) *Pěsnь istoričeskaja ô žitii svjatagô i pravednagô Aleksia čelověka Božija*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1799. *Istorïa monastyrja Feneka*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1799. *Žrtva Avraamova i sobesědovanie grěšnika sь Bogomateriju*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1800. *Hranilišće duši*. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1804. *Istorïa o razorenij posledněmъ svjatago grada Īerusalima i o vzjatii Konstantinopolja*. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 13.
- 1804. *Žitie svjatago i pravednago Īosifa prekrasnago*. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 6.
- 1805. *Lěstvica imuščaja pjatnadesetъ stepenej*. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 6.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (11): I taki gladъ u gradu nastade... (*IoRPSGJioVK*, 3); Gladъ oblada i sve mrtvo pada... (*IoRPSGJioVK*, 28); I gladъ i smrad veće se umnoži... (*IoRPSGJioVK*, 33); Gladъ i gibelj u gradu carstvuje... (*IoRPSGJioVK*, 36); Gladъ već tamo odviše oblada... (*IoRPSGJioVK*, 44); Tit postavi jednog da se stara / gladъ Jevreje da ne poobara. (*IoRPSGJioVK*, 60); ...gladъ velik odole... (*IoRPSGJioVK*, 67); I gladъ veće posvuda počinja... (*ŽSiPJP*, 30); U Hanaanu gladъ velik oblada... (*ŽSiPJP*, 30); Za pet leta još gladъ ima biti... (*ŽSiPJP*, 40); Jerbo kako što gladъ i potreba čine človeka prizivati i opominjati se Boga... (*LIPS*, 51)
- **genitiv** (7): Do tolika glada su trpili... (*IoRPSGJioVK*, 26); Ot glada su mnogi izbegali... (*IoRPSGJioVK*, 26); A Jevreji smeteni ot glada...kak sanljivi tako se podižu... (*IoRPSGJioVK*, 43); Mnogi budu umirat od glada... (*ŽSiPJP*, 26); ...pak i Jakov stradaše od glada. (*ŽSiPJP*, 30); Vi bi tamo pomrli od glada... (*ŽSiPJP*, 40); ...razdeljajte...hleb vaš sa stradajućim ot glada... (*LIPS*, 73)
- **akuzativ** (5): Gladъ i bedu vi svaku patiste... (*IoRPSGJioVK*, 57); ...i preporučava nas onoj milosti gdi za gladъ privremeni nasitiće nas večno... (*LIPS*, 40); Ktomu i st. ap. Pavel u katalogu svojih bedstvij skazuje svoju gladъ i neprestanoe poštenije... (*LIPS*, 59); ...opominjući svoja bdenija, poštenija, gladъ, zimu, nagotu... (*LIPS*, 63); Jegda javitsja duša tvoja, i utroba tvoja gladъ terpjaštemu... (*LIPS*, 81)
- **instrumental** (2): Vide Židi Rimljane već site, / a sebe gladom iznurite.

(*IoRPSGJioVK*, 30); Toliko je van bačeni bilo / što i(h) unutra gladom izgignulo. (*IoRPSGJioVK*, 32).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano, izim u *IoRPSGJioVK* i *ŽSiPJP*. I *putb* (*PioŽsipAčB*, 6, 13; *ŽAiSGsB*, 28, 29; *HD*, 23, 24, 25, 27; *IoRPSGJioVK*, 89; *ŽSiPJP*, 10, 20, 31, 48; *LIPS*, 22, 23, 49, 49), uvijek u muškom rodu, i *putb* (*IoRPSGJioVK*, 5, 14, 35; *ŽSiPJP*, 33, 33; *LIPS*, 13, 35, 42, 42, 46, 56, 63); samo *ratb* (*IMF*, 14; *IoRPSGJioVK*, 86, 105; *LIPS*, 39), ali gen. jd. i *rata* (*IMF*, 15; *IoRPSGJioVK*, 25, 67, 90) i *rati* (*IMF*, 10), dat. jd. *rati* (*IoRPSGJioVK*, 2, 73), lok. jd. i *ratu* (*IoRPSGJioVK*, 22, 23, 100) i *rati* (*IMF*, 14; *LIPS*, 17), nom. mn. *rati* (*IoRPSGJioVK*, 72). Slijedi da se jor kod imenice *gladb* ne može držati za pouzđan signal *o*-osnove.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

O-osnovom, izim jedanput.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 2 | | | | 9 |
| Gen. | 7 | | | | |
| Ak. | 1 | | 1 | | 3 |
| Instr. | 1 | | | | |

• TEKELIJA, SAVA (Arad u Rumunjskoj, 1761. – Pešta u Mađarskoj, 1842.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1798. *S. T., ednoga Arađanina, načertanie osnovanija za obučenie serbske dēce u Aradu urēditi imējušča*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1805. *Rimljani u Španii*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 4.
- [prije 1842.] 1876. – 1879. Građba ili material za opisanie života moga. *Letopis Matice srpske* 119 dot. 120. 1–82 dot. 1–97. Srpska narodna zadružna štamparija. Novi Sad. || Broj zasvjedočenjā: 2.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (4): ...oma je on poslao jedan otdel vojske da celu predel okolo Numancije opustoši, da bi glad u gradu sledovala. (*RuŠ*, 42); Kad je glad i očajanije u gradu prevladalo... (*RuŠ*, 45); ...no budući da im glad nikakovo drugo izbiranje nije ostavila... (*RuŠ*, 46); Otuda se rodila 1817. glad...

(*GiMzOŽM*, u: LMS, CXX, 45)

- **genitiv** (1): ...koja vojska ot gladi malo nije pomrla... (*GiMzOŽM*, u: LMS, CXX, 36)
- **akuzativ** (1): Telesa ovoga naroda sposobna su glad i trud podneti... (*RuŠ*, 87).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Ne služi se završnim jorovima i jerovima.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 3 | | 1 |
| Gen. | | | 1 | | |
| Ak. | | | | | 1 |

• VUJIĆ, JOAKIM (Baja u Mađarskoj, 1772. – Beograd, 1847.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjâ:

- 1805. *Fernando i Jaryka*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 11.
- 1805. *Ljubovnaja zavist' čerez' edne cipele*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 0.
- 1805. *Rukovodstvo k' francustěj grammaticě*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 8.
- 1807. *Nagraždenie i nakazanie*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 2.
- 1807. *Ostroumnaja domyšlenia Bertolda*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 0.
- 1807. *Radostne i uveselitelne lakrdie Bertoldina, syna ostroumnago i hitremyslennago Bertolda, s' hitroumnymi izrečenijami Markolfe*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 5.
- 1810. *Mladyj Robinzon*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 20.
- 1814. *Kreštatica*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 4.
- 1825. *Novějše zemleopisanie čelago svĕta*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 7.
- 1828. *Putešestvie po Serbii*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjâ: 1.
- 1833. *Āoakima Vuiča, slaveno-serbskago spisatelja, Životoopisanie*

i čezvračajna něgova priključenija. I. N. Pretner. Karlovac. || Broj zasvjedočenjā: 3.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (13): ...*la faim* (la fenъ), gladъ... (*RkFG*, 22); ...*une très-grande faim*, veliki gladъ... (*RkFG*, 49); *La famine*, gladъ. (*RkFG*, 245b); Gladъ je najveći kuvar jela...jerbo po ovima kamenitima gorama svagda gladъ prethodi varenije u želudcu... (*RiULB*, 21-22); ...poče ga gladъ strašno mučiti. (*Mladyj Robinzonъ*, 34); Gladъ prinudi ga opet najpre na breg ići... (*Mladyj Robinzonъ*, 44); Gladъ (*sic!*) celi ovaj dan bjaše ga prošla... (*Mladyj Robinzonъ*, 203); Koliko je veliki bio njegov gladъ... (*Mladyj Robinzonъ*, 222); ...gladъ i beda jesu njiova lica s blednostiju smrtnom priobladala. (*Mladyj Robinzonъ*, 393); Bude li...žetva slaba, to abije pojavi se gladъ i bude nužda hleba. (*NZCS*, 233); ...črez navodnenija biva u zemlji veliki gladъ. (*NZCS*, 293); ...po nekī provincija često biva tako strašni gladъ... (*NZCS*, 306)
- **genitiv** (32): Mi bismo veće davno ot gladi pomrli bili kad... (*Fernando i Jaryka*, 11); Onda...moramo ili...ili ot gladi umreti... (*Fernando i Jaryka*, 12); ...može biti da ćemo naći drveta s voćem za ublažiti nas ot gladi. (*Fernando i Jaryka*, 19); Mi bismo bez nje veće davno ot gladi umrli. (*Fernando i Jaryka*, 34); Mi bismo između tog vremena ot gladi umrli bili kad... (*Fernando i Jaryka*, 42); ...da bismo skoro ot gladi umrli bili kad... (*Fernando i Jaryka*, 43); Tri dana ležali smo na pesku, skoro skončati se ot gladi... (*Fernando i Jaryka*, 54); Volio bi ot gladi umreti nego... (*Fernando i Jaryka*, 54); ...gdi biste morali ot gladi crknuti! (*Fernando i Jaryka*, 87); *Mourir de faim* (de peur), ot gladi (ot straha) umreti. (*RkFG*, 210); *Mourir de faim*, skoro ot gladi umreti, oskudno živeti. (*RkFG*, 210, podrubnica); ...moraju ot gladi umreti. (*RkFG*, 343); ...mišljaše da će sa svojima decama ot gladi umreti... (*RkFG*, 465); ...ili moramo od gladi umreti. (*RkFG*, 479); ...nisam se bojao da ću ot gladi umreti... (*RiULB*, 100); ...zašto umro ot gladi. (*RiULB*, 101); ...mene neće pustiti od gladi umreti! (*Mladyj Robinzonъ*, 32); Ja ću ot gladi morati umreti! (*Mladyj Robinzonъ*, 35); ...nego tako žalosno ot gladi umreti morati! (*Mladyj Robinzonъ*, 35); ...tihu i strašnu smrt gladi očekivati... (*Mladyj Robinzonъ*, 35); ...da sam se ot smrtne gladi zasad spasio... (*Mladyj Robinzonъ*, 39); ...ot gladi polipsati! (*Mladyj Robinzonъ*, 69); ...više strašiti se nema ot gladi umreti. (*Mladyj Robinzonъ*, 79); ...jerbo su oni gadni običaj imali sve njiove neprijatelje koje bi u bataliji žive uhvatili bili...iz bezčelovečne svirepe gladi žderati. (*Mladyj Robinzonъ*, 200); ...gdi

moramo ot gladi i bedi (*sic!*) izginuti. (*Mladyj Robinzonъ*, 372); ...mnogi drugi sužnji pomreše ot gladi... (*Kreštatica*, 79); ...ot gladi i nužde poginuli su... (*NZCS*, 203); Zec u Norvegiji zimi običestvuje ot gladi drugog zeca jesti. (*NZCS*, 212); ...pasa koji ot gladi oslepe... (*NZCS*, 239 = *Životoopisanie*, 393); ...sam zadovoljni magarac često iz nedostatka hrane ot gladi pogine... (*NZCS*, 414); ...jerbo su neki morali ot gladi poskapati... (*Putešestvije po Serbii*, 300)

- **akuzativ** (13): Mi nemamo nikakova prepitanija našu gladъ (*sic!*) utoliti... (*Fernando i Jaryka*, 20); ...on (*tigar*) ize samo jednog čeloveka ili dva, za utoliti svoju gladъ (*sic!*)... (*Fernando i Jaryka*, 22); Ovi blaženi ljudi dosta su morali gladъ i žeđ trpiti... (*Nagraždenie i nakazanie*, 38); Kako jesi li mogla brigu, gladъ i žalost izdržati do prišestvija mog? (*Nagraždenie i nakazanie*, 50); ...a posao poziva i gladъ napolje... (*RiULB*, 22); ...gladъ nije tako osećavao... (*Mladyj Robinzonъ*, 32); ...s čim svoju krajnu gladъ poplašiti mogaše. (*Mladyj Robinzonъ*, 37); Gladъ nije osećavao jerbo... (*Mladyj Robinzonъ*, 79); I radi smo upražnjavati malo gladъ podnositi... (*Mladyj Robinzonъ*, 242); ...ot predložene hrane žestoki svoj gladъ ublažavaše. (*Mladyj Robinzonъ*, 303); ...ne mora li i ona sada s nama gladъ trpiti? (*Kreštatica*, 40); Jako ne bude gladъ trpiti doklegod... (*Kreštatica*, 40); Jedan takvi zver može 40 dana gladъ trpiti. (*Životoopisanie*, 302)
- **instrumental** (3): ...za ne prinuditi sebe gladom i žeđom predati. (*Mladyj Robinzonъ*, 210); ...kaznio je Veliki Duh zemlju gladom u kojoj smo mi bili... (*Kreštatica*, 79); ...opet su je (*Mantovu*) Francuzi leta 1796. gladom zavladaali... (*Životoopisanie*, 215).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. U *RkFG* samo *varošъ* (*RkFG*, 107, 221, 269, 340, 353; *NiN*, 38), ali drugdje miješa *varošъ* (*RiULB*, 29, 30, 31, 64, 68, 70, 71, 112, 126; *Kreštatica*, 51) i *varošъ* (*RiULB*, 30, 47 2x, 49, 78 2x, 80, 93 2x, 108, 115 2x; *Kreštatica*, 28, 38, 78, 84); jednako i *košarъ* (*RiULB*, 90, 91) i *košarъ* (*RiULB*, 91, 92). Piše *gladъ* kada je ta imenica očito *i*-osnove, ali nikada ne piše *gladъ* kada je ta imenica pokazivo *o*-osnove. Slijedi da se jor kod imenice *gladъ* nedvojbeno ne može držati za pouzđan signal *o*-osnove, ali da se jer kod imenice *gladъ* potencijalno može držati za signal *i*-osnove.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodrediva |
|--------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 4 | | 1 | 3 | 5 |
| Gen. | | | 32 | | |
| Ak. | 1 | | 3 | 2 | 7 |
| Instr. | 3 | | | | |

• ŠIMIĆ, NIKOLAJ (Sombor, 1766. – Sombor, 1848.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1807. *Īkonostasъ slavnyhъ i hrabryhъ licъ*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1808. *Logika serbskago jazyka na glagolaniju*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1809. *Logika upotrebitelnaja*. II. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1814. *Načinъ pristojno šalitisja*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **genitiv** (3): ...za osvoboditisja ot glada... (*ISiHL*, 16); ...da učen čelovek ot glada umret. (*LSJ*, I, 66); ...da ja ot gladi umiraju. (*NPŠ*, 21).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodrediva |
|------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Gen. | 2 | | 1 | | |

• SOLARIĆ, PAVAO (Velika Pisanica u Hrvatskoj, 1779. – Venecija u Italiji, 1821.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1808. *Ulog uma čelovečeskoga u malenu*. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1809. *Mudroljubac indijski libo Iskusstvo ščastlivo živiti u družestvu*. D.

Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 1.

- 1810. *Pominakъ knižeskij o slaveno-serbskomъ vъ Mletkahъ pečataniju*. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1812. *Bukvarъ slavenskij triazbučnyj ili Pervoe rukovodstvo kъ poznaniju knjigъ i pisanij*. D. Teodosio. Mletci. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1818. *Rimljani slavenstvovavšii*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- [prije 1821.] 1826. – 1834. Pjesme objavljivane u *Letopisu Matice srpske*. Skupljene u: *Gozba*. 1999. Ur. Z. Krstanović. Srpsko kulturno društvo “Zora”. Beograd. Dostupno na mrežnoj adresi: https://www.rastko.rs/knjizevnost/umetnicka/poezija/psolaric_gozba.html. || Broj zasvjedočenjā: 1.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (1): ...tebe mori gladъ kod jela i kod vode žeđa. (*Ljubovъ*, 76. U: *Srbska lětopisъ*, VI, 90)
- **akuzativ** (2): ...velblud snosi rabotu, vrućinu, glad i žeđu... (*Mudroljubacъ indijski*, 33); ...dajući im jesti i piti više nego što je dosta za utoliti gladъ ih i žeđu... (*BST*, 111)
- **instrumental** (1): ...on neće ništa pred svojima vratma gladom umirajuća ili stužom mrznuća viditi moći... (*UUČuM*, 94).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

U *UUČuM* i *Mudroljubcu indijskom* ne služi se završnim jorovima i jerovima. Drugačije pouzdano. Imenicā *varoš* i *rat* nismo našli; dosljedno *putъ* (*PKo-SvMP*, 37, 40, 65, 67, 67; *BST*, 49); koliko možemo vidjeti, služi se samo konzervativnom inačicom *žeđa*. Slijedi da pisanje *gladъ* najvjerojatnije prenosi *o*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Vjerojatno samo *o*-osnova.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | 1 | | | |
| Ak. | | 2 | | | |
| Instr. | 1 | | | | |

• ŽIVKOVIĆ, JOVAN (Dalj u Hrvatskoj, 1767. – ?, poslije 1826.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1808. *Palmovo listviè*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 6.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (3): Samo je nužno da se njiova glad utoli s takovim jelama koja... (104); ...ibo glad ona dva čudovišta na njegovim prsima postala je i sama njegova. (105); ...ibo je časti najbolji začin glad... (132)
- **genitiv** (3): ...zato je u strahu bio da ne bi ot gladi umreo. (27); Ja bi...bio plen njiove (*zvjeradi*) gladi i ljutosti (33); Ahmed koje ot gladi, koje i ot velikog naprezanja i truda polumrtav... (34).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Služi se samo jerom, na mjestu jorova ništa.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 2 | | 1 |
| Gen. | | | 3 | | |

• ANONIM

1. Djelo + broj zasvjedočenjā:

- 1808. *Volšebnoe ogledalo koe otkriva taine stvari velikoga Alberta i ostali znameniti egypetskij mudreca koi [...]*. KMP. Budim. Broj zasvjedočenjā: 3.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (1): ...u ovoj planeti treflja se gladъ, kužni vetrovi i mnoge bolesti koje prilaze i truju se. (74)
- **akuzativ** (2): Oni gladъ osećaju u pristojno vreme... (105); Naravne prigode ozn. gladъ. (115).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdanost. Imenice *varoš*, *put* i *rat* nismo našli zasvjedočene u nom. jd. ili ak. jd.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Ne vidi se (sva su zasvjedočenja u nominativu ili akuzativu bez kontekstualnih pokazatelja).

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodrediva |
|------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | | | 1 |
| Ak. | | | | | 2 |

• **BEČKEREKI, GEORGIJE OT** (Veliki Bečkerek [danas Zrenjanin], 1775.? – manastir Grgeteg, poslije 1828.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1809. *Filosofičeska nauka*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 2.

2. Zasvjedočenja po padežima:

– **nominativ** (1): ...i to je moralo kod njih značiti ratъ, gladъ, kugu, opustošenje zemlji... (128)

– **instrumental** (1): ...a ljude gladom moru? (149).

3. Razlikovanje jora i jera (općeni dojam):

Ne osobito pouzdano (npr. miješa *morašъ* i *morašъ*). Imenice *varoš* nismo našli; i *putъ* (135, 153) i *putъ* (31, 58, 65, 73, 79, 103, 104, 111, 130); jedanput *ratъ* (128). Slijedi da se jor kod imenice *gladъ* ne može držati za pouzdan signal o-osnove.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

O-osnovom, ali korpus je premal.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodrediva |
|--------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | | | 1 |
| Instr. | 1 | | | | |

• **IVANOVIĆ, JEVTIMIJE** (Kuveždin, 1773. – Srijemska Mitrovica, 1849.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1809. *Novyj Plutarhъ ili Kratkoe opisanie slavnějŝi ljudij sviju naroda otъ drevnějŝi vremena do danasъ*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 12.

2. Zasvjedočenja po padežima:

– **nominativ** (2): U Rimu nastane gladъ... (33); Gladъ dojde do visočajseg

stepena. (254)

- **genitiv** (8): ...kako da ot gladi ne umre. (7); ...i ovdi svojevoljno ot gladi umre. (17); ...togda će Darij u kratko vreme ili ot oružija skitskog ili ot gladi propasti. (41); ...što će mu inače žena i deca ot gladi skapati... (112); ...da bi Kartaginjani ot gladi propali ili stidno begali bili... (122); ...da će se grad ot gladi predati... (160); ...umoreni Francuzi ot gladi i zime... (289); ...i u tom možeš gdigod ot gladi umreti. (317)
- **instrumental** (2): ...da je senat smislio narod gladom pomoriti... (34); ...što je dostohvalnog Otona Majsavskog najpre gladom mučiti, potom pogubiti zapovedio... (210).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdan. Imenice *varoš* nismo našli; i *putь* (49, 97, 103, 104, 121, 225, 288, 323, 329, 361, 381, 406) i *putь* (10, 44, 44, 53, 73, 91, 107, 117, 118, 128, 144, 161, 178, 179, 187, 190, 193, 213, 237, 243, 247, 250, 252, 255, 257, 269, 283, 294, 307, 315, 336, 339, 342, 356, 358, 363, 403); *ratь* pak vazda s jerom. Slijedi da se jor kod imenice *gladь* ne može držati za pouzdan signal *o*-osnove.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | | | 2 |
| Gen. | | | 8 | | |
| Instr. | 2 | | | | |

• LAZAROVIĆ, JEFREM (Čerević kod Beočina, prije 1770. – Divoš kod Srijemske Mitrovice, poslije 1815.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1809. *Sobranie moralnyhъ veščej, soderžaščee drevnyhъ filosofov i slavnyhъ mužej različnyja razgovory, i poleznaja npravoučenija*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 2.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (1): Togda bivšej velikoj skuposti u Rimu, i veće gladь nastupio... (127)
- **instrumental** (1): ...pohot celima bivajet gladom. (7).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano, s određenim brojem pogrješka. Imenice *varoš* i *rat* nismo našli zasvjedočene u nom. jd. ili ak. jd.; jedanput *putь*.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

O-osnovom, ali korpus je premal.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 1 | | | | |
| Instr. | 1 | | | | |

• **MARINKOVIĆ, KONSTANTIN** (Novi Sad, 1784. – Novi Sad, 1844.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1809. *Otkrovenie Ameriki*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 11.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (3): ...gladь i žeđь (*sic!*) pritom neuspino morila ih... (131); No i to umalenije (*h*)rane iščezne i gladь začne carstvovati kod momaka... (149); ...u koje vreme veličajšaja gladь u korablju među ljudma trajala... (202)
- **genitiv** (5): ...zato su oni svaki dan čekali da umru ot gladi... (128); ...pak ot gladi došli i ovde čtogod ima jesti. (136); ...sami pomru ot gladi. (146); ...drugi već ot same gladi žalosno pomrli... (147); Poznao je on da ot gladi spasenije i njemu i momkom svojim biće sije proročestvo. (223)
- **dativ** (1): Da bi ubo koliko-toliko gladi izbegnuli... (203)
- **akuzativ** (2): ...providili su da ćedu morati silnu gladь trpiti. (136); ...i da oni sami gladь kao i svi proči podnose... (150).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Većinom pouzđano. I *varošь* (124) i *varošь* (152, 160, 161, 161, 162, 201); i *putь* (14, 15, 17, 20, 27, 28, 35, 36, 36, 37, 53, 110, 141, 154, 158, 158, 159, 169, 170, 173, 183, 189, 189, 193, 194, 194, 195, 196, 200, 207, 250) i *putь* (26, 28, 28, 31, 40, 56, 64, 64, 122); imenicu *rat* nismo našli zasvjedočenu u nom. jd. ili ak. jd.; jedanput i *žeđь* namjesto *žeđь*. Piše *gladь* kada je ta imenica očito *i*-osnove, ali nikada ne piše *gladь* kada je ta imenica pokazivo *o*-osnove. Slijedi da pisanje *gladь* vjerojatno prenosi samo *i*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodređiva |
|------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 1 | 2 | |
| Gen. | | | 5 | | |
| Dat. | | | 1 | | |
| Ak. | | | 1 | 1 | |

• **MIKOVIĆ, GRIGORIJE** (Šid, oko 1750. – Novi Sad, 1814.)

1. Pretražena djela + broj zasljedodčenjā:

- 1809. *Rukovodstvo kъ domostroitelstvu za mužeskij i ženskij polъ*. KMP. Budim. || Broj zasljedodčenjā: 5.

2. Zasljedodčenja po padežima:

- **nominativ** (1): Čekaj, dobar će biti (*kruh*), mjagkoga i pšeničnoga hoće ga gladъ učiniti. (41)
- **akuzativ** (4): Jastije gladъ da utoli... (35); ...stužu otbiti hoćeš, prepitanijem gladъ i žaždu utoli. (40); Kad se gladъ malim troškom može ugasiti... (41); ...i utoljava manje gladъ. (188).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. Imenicā *varoš* i *rat* nismo našli; i *putъ* i *putъ*. Slijedi da se jor kod imenice *gladъ* ne može držati za pouzđan signal o-osnove.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Ne vidi se (sva su zasljedodčenja u nominativu ili akuzativu bez kontekstualnih pokazatelja).

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodređiva |
|------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | | | 1 |
| Ak. | | | | | 4 |

• **ANONIM**

1. Djelo + broj zasljedodčenja:

- 1809. *Špeelhofenъ mladšyj ili Priključenija novago Robinsona na Tihom*

morju. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 4.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **genitiv** (2): On bi ili ot glada umreo ili bi prosjakom postao... (8); ...neimajući druge nadežde razve ot glada...poginuti. (82)
- **akuzativ** (1): ...ništo neimajući s čim bi gladъ (*sic!*) svoju utolili. (34)
- **instrumental** (1): ...gladom i žeđom da mučit se dokle jedva dihati vozmōžet... (43).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. Imenicā *varoš* i *rat* nismo našli; *putъ* (13, 50, 63, 97, 97, 98) i *putъ* (13, 24, 24, 28, 38, 41, 52, 60, 63, 63, 75, 80, 82, 97, 97, 113), ali s pravilnom distribucijom: jor je u adverbu *jedanput*, a jer kada je imenica sama.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodređiva |
|--------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Gen. | 2 | | | | |
| Ak. | | | 1 | | |
| Instr. | 1 | | | | |

• **MAKSIMOVIĆ, AVRAM** (Sombor, 1772. – Sombor, 1845.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā.

- 1810. *Novyj pčelarъ ili Načinъ kako pčele deržati treba*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 5.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **genitiv** (5): ...u zimništu ot gladi, ako mu se u vreme rana ne podade, skončati se mora... (33); Znamenija gladi u košnici. (84); Poslednje znamenije gladi jest lišenije meda u košnici. (85); ...pred proletije ot gladi zaista pogibnuti i izumreti moraju. (147); ...nego one zbog nedostatka meda ot gladi poumiru. (165).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi.

I-osnovom, ali je korpus nereprezentativan (zasvjedočenja su samo u jednom padežu).

• **DAVIDOVIĆ, DIMITRIJE** (Zemun, 1789. – Smederevo, 1838.) i, do svibnja 1816.,
FRUŠIĆ, DIMITRIJE (Divoš kod Srijemske Mitrovice, 1790. – Trst u Italiji, 1838.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1813. *Novine serbske izъ carstvujušćega grada Vienne*. 1-120. J. Schnierer/Schnürer. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 8.
- 1814. *Novine serbske izъ carstvujušćega grada Vienne*. 1-290. J. Schnierer/Schnürer. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 16.
- 1815. *Novine serbske izъ carstvujušćega grada Vienne*. 1-150. J. Schnierer/Schnürer. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 3.
- 1816. *Novine srbske u Vienni*. 1-69, 108-147. J. Schnierer/Schnürer (1-69) / Th. von Schmidtbauer (108-147). Beč. || Broj zasvjedočenjā: 3.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (5): ...to su ne samo ljudi i marva po ulica mrtvi ležali, no još ktomu gladъ na nji naide... (I, 424a); Gladъ je veće svuda po celoj zemlji započela... (II, 584a); ...i do toga je već došlo, da je gladъ i gdikoju kolibu već posetila. (II, 584a); ...mrtva bi gladъ gnusno testo ovo osobitom poslastiju učinila. (II, 718); Drugi pak razumni ljudi misle da su ugnjetatelno vladjenje mandarina i gladъ koja u carstvu jest jedina pričina tih buna. (III, 14b)
- **genitiv** (9): ...i toliko koje ot teškoga truda, koje ot gladi – 5 do 6 dana hleba nisu imali – oboleşčeni imadja... (I, 173a); Tisjaščama padaju neprijatelji ot gladi i umora... (I, 303b); ...mnogi ljudi ot gladi umiru. (II, 264b); ...serdce se svakom parati moralo kad bi starce, matere, dečicu i mladence još na sisi vidio kako...ot gladi umiru. (II, 288b); ...same žene ubijajući koje ot gladi pomreti ne htedoše... (II, 366a); ...na svaku stranu ot gladi i ot žeđi begaše (*vojnici*) gdi bi mogli što da ulove, ukradu ili opustoše... (II, 718); ...dru-gi pak kao s uma ot gladi sišavši...mrtva telesa braće svoje na rānu svoju upotrebljavaše... (II, 722); ...i tako nećeju familije koje ot tog žive ot gladi umirati. (II, 1036a); Zatim pred Pariz dođe i opkoli ga tako da su Parisci ot gladi predati se hoteli. (IV, 182)
- **dativ** (3): Novine ingleske pišu da je graf Knut, upravitelj norveški, sam sebe ubio iz očajanija što gladi žitelja norveški priteći nije mogao. (I, 34b); Nećete se vi više smrti, gladi i pogibelji izlagati... (II, 63b); ...Kozaci i Baškiri...neščastne one zaščišćavaju i brane koje su Francuzi na zlom ovom vremenu mrazu i gladi...predali... (II, 197b)
- **akuzativ** (3): Da vojska blizu Berlina gladъ ne trpi, moraju se... (I, 61b); Kako se brinu domuvladike s čim ćeju gladъ čeljadi svoje utišati. (I, 138b); Na ostrovu ovom trpimo gladъ... (IV, 45a)

- **instrumental** (10): Ovi su gladom i drugim tjugotama tako oslabili bili da... (I, 276a); Komandant je Glogavskij...do 1875 neščastnī i polu već gladom umorenī žitelja iz tvrdinje otpustio... (I, 444b); Međutim se pak razglasilo da je Ingleska zabranila rānu u Norvegsku unositi da bi tako glāđu ono izdejtvovala što silom učiniti ne može... (II, 390a); ...Ingleska je već otsudila zemlju istu glāđu da umiri i utiša. (II, 457b); ...da je Ingleska pri sistemi svojoj zaostala Norvegsku glāđu da natera Švedom da se pokori. (II, 461b); Voobšče se misli da Norvegsku gladom samo na to prinuditi mogu da se pokori... (II, 685a); ...zidovi njegovi (*grada Montevidea*) bili su...a žitelji glādju već gotovo pomoreni. (II, 836b); Isto izvestije i to dodaje da su buntovnici glādiju preterani na jednoga otveć debeloga mandarina (svjaščenika) napali, ubili ga i izeli. (III, 13b); Buntovnici su se u planine povukli, i ako ih vojska imperatorova glādiju kakogod ne umori...to ćeju se oni dugo protiv vojske imperatorove držati moći. (III, 14b); ...preko 200 glādiju, žalostiju i radnjom izmođenī[!] hristjana...bedni svoj život oplakuju... (IV, 38a).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdanu. *Varošb* (II, 127b) i *varošb* (II, 746a); *putb* i *putb*; s druge strane, *ratb* (I, 127b, 280b; II, 3b, 78b, 88b, 226, 378a, 413b, 436b, 469b; III, 88a, 163a, 173b, 177a, 183a, 258b, 279a, 280, 285, 286, 286, 329a, 368b, 384b, 388a, 430b, 457a, 547b, 587a, 602a, 910a, 960a, 972a, 997b, 998a, 1002a, 1010b, 1089b, 1171b; IV, 39a, 180, 202b, 209b, 249a, 256a, 509b), ali samo jedanput *ratb* (I, 344b). Nikada ne pišu *gladb* kada je ta imenica pokazivo *o*-osnove. Slijedi da pisanje *gladb* vjerojatno prenosi samo *i*-osnovu, a da bi pisanje *gladb* moglo prenositi samo *o*-osnovu, premako se ne smije isključiti mogućnost da prenosi (i) *i*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služe.

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | 1 | 4 | | |
| Gen. | | | 9 | | |
| Dat. | | | 3 | | |
| Ak. | | 1 | | 2 | |
| Instr. | 3 | | 7 | | |

• **VIDAKOVIĆ, MILOVAN** (Nemenikuće kraj Beograda, 1780. – Budimpešta u Mađarskoj, 1841.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1805. *Īstorĭa ô prekrasnomъ Īôsifu*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1812. *Ljubovъ kъ mladoj musi serbskoj*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1814. *Ljubomirъ u Elisĭumu*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 2.
- 1817. *Ljubomirъ u Elisĭumu*. II. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1823. *Ljubomirъ u Elisĭumu*. III. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1825. *Mladyj Tovĭa*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1827. *Kassĭa carica ili Traveziramъ Oktavianъ*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1833. *Istoria slaveno-serbskago naroda*. I. Knjažesko-srpska tipografija. Beograd. || Broj zasvjedočenjā: 3.
- 1833. *Ljubezna scena u veselomъ dvoru Ive Zagorice*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1834. *Putešestvie u Īerusalimъ*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1835. *Istoria slaveno-serbskago naroda*. II. Knjažesko-srpska tipografija. Beograd. || Broj zasvjedočenjā: 8.
- 1835. *Istoria slaveno-serbskago naroda*. III. Knjažesko-srpska tipografija. Beograd. || Broj zasvjedočenjā: 3.
- 1837. *Istoria slaveno-serbskago naroda*. IV. Knjažesko-srpska tipografija. Beograd. || Broj zasvjedočenjā: 2.
- 1839. *Selĭmъ i Merĭma*. I. J. Beimel. Pešta. || Broj zasvjedočenjā: 0.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (5): ...dokle ga god gladъ ne opomene da treba doma iti... (*Ljubomirъ u Elisĭumu*, I, 22); Kad po nekom vremenu bude gladъ (*sic!*) u Panoniji, koja ih prinudi... (*ISN*, I, 39); ...bude jaki gladъ u celoj Srpskoj zemlji... (*ISN*, II, 35); I budući da u isto vreme...takovi gladъ u onĭ predelĭ kakov nigda pre nije bio... (*ISN*, II, 65); ...no i strašni gladъ je onda po celoj zemlji bio... (*ISN*, II, 67)
- **genitiv** (5): ...nismo mi ot gladi pobegli... (*Ljubomirъ u Elisĭumu*, I, 110); ...u vreme gladi neke... (*ISN*, I, 38); ...ti su morali kojegde krijući se ot glada pomreti. (*ISN*, II, 65); ...ti su tamo ot glada umirali... (*ISN*, II, 67); ...mal nisu ot gladi i žeđi skapali... (*ISN*, IV, 137)
- **akuzativ** (1): ...mogli su tĭagote snositi: zimu, vrućinu, trud, gladъ i svaku oskudnost... (*ISN*, I, 27)

- **lokativ** (1): ...pre stolni svoj grad u najvećoj nuždi i gladu ostavi... (ISN, III, 94)
- **instrumental** (6): ...da su mnogi gladom pomrli. (ISN, II, 35); ...tajušče gladom i snediju ptic... (ISN, II, 66; biblijski citat); ...umisli ubo da ga tu s vojinstvom zatvorena gladom muči. (ISN, II, 97); ...ovi gladom, ovi zimom (u zimu bo sluči se)...ginuli su svi... (ISN, III, 37); ...i gladom oslabljeni... (ISN, III, 103); ...no po nešćastiju gladom iznemogli... (ISN, IV, 13).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. I *varošć* i *varošć*; i *putć* i *putć*; i *ratć* i *ratć*. Slijedi da se jor kod imenice *gladć* ne može držati za pouzđan signal *o*-osnove.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama. Zasvjedoćenja ženskoga roda znaju biti grupirana (I, 38 i 39), očitujući može biti da je u času pisanja dotičnoga odsječka Vidakoviću pala koncentracija i da se je poveo za govornim jezikom.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 3 | | 1 | | 1 |
| Gen. | 2 | | 3 | | |
| Ak. | | | | | 1 |
| Lok. | 1 | | | | |
| Instr. | 6 | | | | |

• ŽIVKOVIĆ, STEFAN (Čerević kod Beočina, 1780. – Kišinjev u Moldaviji, 1831.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedoćenja:

- 1814. *Prikljućenija Telemaka sina Uliseva*. J. Schnierer/Schnürer. Beč. || Broj zasvjedoćenja: 9.

2. Zasvjedoćenja po padežima:

- **nominativ** (1): Podoban numidskom lavu kojega svirepa glad muči... (17)
- **genitiv** (3): ...ne bojau se već ni gladi ni drugī zala... (280); ...ne može li se pokoriti jedan narod ne čineći ga umirati ot gladi? (298); ...ne može izbeći ot još užasnije gladi... (374)
- **akuzativ** (5): Nije li ta slava mnogo slađa nego ona...prostirati svuda...svirepu glad i otčajanije. (271); Za deset godina dana trpio sam ja sramotu, bolezan, glad i ranu koja me proždiraše... (333); ...jerbo vkus ovaj svetlosti

čiste ublažava glad njiova srca. (410); Zabluzdenije jednoga cara...pričinjava često grabeži, glad, krovoprolitija, gibeli i razvrašćenija nrava... (500); A Tantara posle ovoga otsudi na čezvičajnu i prekojestestvenu i neprestanu glad i žeđ. (591).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Ne služi se završnim jorovima i jerovima.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerovatno | sigurno | vjerovatno | |
| Nom. | | | 1 | | |
| Gen. | | | 3 | | |
| Ak. | | | 2 | | 3 |

• **BOLIĆ, PROKORIJE** (? , polovica 18. st. – Novi Sad, 1818.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1816. *Soveršenъ vinodělacъ*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1816. *Soveršenъ vinodělacъ*. II. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **akuzativ** (1): ...izrednost plodova čokota, koji žeđь gase i gladъ utoljavaju... (I, 16).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano. Imenicu *varoš* nismo našli zasvjedočenu u nom. jd. ili ak. jd.; *putъ* (I: 32, 134; II: 67, 72, 82, 92, 99, 105, 111, 117, 123, 128, 178, 178, 181, 212, 213, 214, 214, 221, 228, 230, 236, 261, 262, 265, 272, 287, 293, 296, 324, 376, 399, 424, 437, 437, 443) i *putъ* (I: 13, 15, 18, 33, 35, 40, 42, 105, 112, 126, 126, 141, 143, 181, 184, 200, 218, 218, 219, 220, 220, 225, 235, 242, 243, 243, 244, 244, 245, 253, 257, 278, 279, 279, 296; II: 5, 10, 17, 49, 99, 105, 113, 117, 117, 117, 128, 143, 238, 238, 240, 242, 244, 252, 321, 321, 397, 400, 407, 410, 444, 446, 447, 448); samo *ratъ* (I: 20; II: 403). Slijedi da se jor kod imenice *gladъ* ne može držati za pouzđan signal *o*-osnove.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Ne vidi se (jedino zasvjedočenje je u nom. jd. bez kontekstualnih pokazatelja).

• **ISAILOVIĆ, DIMITRIJE** (Dalj u Hrvatskoj, 1783. – Beograd, 1853.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā.

- 1816. *Īstoria trgovine otъ početka sveta do naši vremena*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **genitiv** (1): Pas sireč razgrize od gladi ukraj mora neku školjčicu... (29).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom, ali korpus je premal.

• **MUŠICKI, LUKIJAN** (Temerin, 1777. – Karlovci, 1837.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1838. *Lukiana Mušickogъ Stihotvorenija*. I. J. Beimel. Pešta. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1840. *Lukiana Mušickogъ Stihotvorenija*. II. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1844. *Lukiana Mušickogъ Stihotvorenija*. III. J. D. Kaulicij. Novi Sad. || Broj zasvjedočenjā: 0.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **akuzativ** (2): ...da roda radi trpimo gladъ i žeđ... (*Ēremii Gagiću, Serbьinu*, 13. 1816. U: *Stihotvorenija*, I, 49); To gladъ utolit serdec! (*Ōda na vozdvizēnie gymnāzii novosādskija*, 50. 1819. U: *Stihotvorenija*, II, 76).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdanost. Imenice *varoš* nismo našli; *putъ* (I, 116; III, 80) i *putъ* (I, 17; 22; 23; 64; 67; 71; 74, 86; 88; 91; 91; 97; 123; 134; 140; 140); *ratъ* (II, 142, 200) i *ratъ* (I, 95; 106). U I. knjizi jorovi i jerovi bolje odgovaraju jezičnoj zbilji negoli u II. i III. Slijedi da bi pisanje *gladъ* moglo prenositi *o*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

O-osnovom (?).

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|-----|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Ak. | | | | 2 | |

• **DAMJANOVIĆ, VASILJE** (? , oko 1760. – Senandrija u Mađarskoj, 1830.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1817. *Věra drevnosti*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 3.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **genitiv** (1): A kogda su ljudi i skoti lišeni pišče ot gladi skapati hoteli (147)
- **instrumental** (2): ...zemlju mu je gladiju, a žitelje pak jęgo s kugom pomorila. (75); ...zločinike svoje vojinstvom, kugom i gladiju nakaznjuju. (206).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi.

I-osnovom.

• **KARADŽIĆ, VUK STEFANOVIĆ** (Tršić kod Loznice, 1787. – Beč, 1864.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1814. *Mala prostonarodnja slaveno-serbska pesnarica*. J. Schnierer/Schnürer. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1814. *Pismenica serbskoga jezika po govoru prostoga naroda*. J. Schnierer/Schnürer. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1818. ¹*Srpski rječnik*. Slovoitišnica pp. mechitaristi. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 3.
- 1827. *Danica. Zabavnik za godinu 1827. Druga godina*. Slovoitišnica pp. mechitaristi. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 2.
- 1828. *Danica. Zabavnik za godinu 1828. Treća godina*. Slovoitišnica pp. mechitaristi. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 2.
- 1828. *Miloš Obrenović, knjazъ Serbii ili Građa za srpsku istoriju našęga vremena*. KMP. Budim. || Broj potvda: 3.
- 1829. *Danica. Zabavnik za godinu 1829. Četvrta godina*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 3.
- 1836. *Narodne srpske poslovice i druge različne kao one u običaj uzete riječi*. Narodna štamparija. Cetinje. || Broj zasvjedočenjā: 2.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (5): Glad, f. *Der Hunger*. Fames. (¹*Srpski rječnik*, 96); ...u ono vrijeme kad je Turcima u Šapcu već bila dosadila glad... (*Danica*, III, 179); ...u početku 1807. godine natera Gušanca glad te im i grad preda... (*Miloš Obrenović*, 9); Pripovedaju kako je nekakvoga treći ili četvrti dan doterala glad negde u selo... (*Miloš Obrenović*, 101); Kad u Srbiji 1799. godine postane velika glad... (*Danica*, IV, 3)

- **genitiv** (10): A u vrijeme gladi često ga (*vukodlaka*) priviđaju... (¹*Srpski rječnik*, 89); Slab, *schwach*, imbecillus: od zime, od gladi, od vrućine... (¹*Srpski rječnik*, 770); ...nikakva ga (*grad*) sila ne bi mogla oteti osim jedne gladi. (*Danica*, II, 42); ...gotovo ga ništa osim gladi ne može uzeti. (*Danica*, II, 46); Zašto mi ovđe da mreimo od gladi... (*Danica*, III, 172); ...pa nam onda valja svoje konje jesti i od gladi i od zime mreiti ovđe. (*Miloš Obrenović*, 128); ...nije pravo da narod mre od gladi... (*Danica*, IV, 3); ...pa je došao svojim ljudma da ne umre od gladi. (*Danica*, IV, 15); ...a sutra jauči od gladi. (*NSP*, 233); ...odgovori se u šali kad ko za kakvo jelo upita kakvo je, t. j. od gladi lijek. (*NSP*, 239).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 4 | 1 | |
| Gen. | | | 10 | | |

• **MIHAILOVIĆ, PANTELEMON** (mjesto i godište rođenja su nam nepoznati – mjesto i godište smrti su nam nepoznati)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā.

- 1818. *Enkyclopedia ili Kratkoe opisanie sviju nauka*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1818. *Povest o konečnomъ izgibleni cĕlago francuzskago voinstva u sĕvernoj stranĕ sbyvšemsja lĕta 1812*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 7.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (1): ...kakovi je užasni gladъ među Francuzima u Rosiji trpljen bio... (*PoKICFV*, 26)
- **genitiv** (4): ...da bi samo u vreme nastupajušće zime ot glada ne izumrla. (*Enkyclopedia*, XII/XIII); ...vojska Napoleonova...ne ot zime...no ot...teške gladi...kaznjena... (*PoKICFV*, 22); ...mnogi opet siromasi u bežanju ot nesterpime gladi tomimi i izmoždjeni... (*PoKICFV*, 26); Siromašna i bedna prostota vojnika francuski...je...bila...ot gladi izmoždjena... (*PoKICFV*, 29)

- **instrumental** (3): ...i kako za grehove naše i prestuplenija kazni nas gladom... (*PoKICFV*, XIII); ...silu i nepravdu Bog žestoko pokara...gladom, žeđom, strahom i trepetom mori... (*PoKICFV*, XIV); Svi dakle oni...bedno su gladom izginuli. (*PoKICFV*, 26, podrubnica).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodrediva |
|--------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 1 | | | | |
| Gen. | 1 | | 3 | | |
| Instr. | 3 | | | | |

• **VLADISAVLJEV(IĆ), MIHAILO** (Vukovar u Hrvatskoj, 1759. – Zemun?, poslije 1831.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1818. *Vozvyšenie uma kъ nebesamъ ili Nebesnago raja sozercanie*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **genitiv** (1): Ne trpi tu gladi / SLAVOM nasićena, / i ne žeđa nikada / slatko napojena. (22).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom, ali korpus je premal.

• **BERIĆ, PAVAO** (Mol, 1798. – Karlovcı, 1842.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1820. *Agaŕonъ*. I. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1828. *Zadig ili opredelenie*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **genitiv** (2): ...i što neku nrvstvenu umiljatost i po onome prostire što je kod ovoga delo instinkta ili skotske gladi. (*Agaŕonъ*, I, 207); ...umirem od gladi... (*Zadig*, 93).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Gen. | | | 2 | | |

• ANONIM [ATANACKOVIĆ, PLATON?]

1. Pretraženo djelo + broj zasnjeđenja:

- 1820. *Tisutba i êdanb danb ili Pripovedke Solimenine*. I. KMP. Budim. || Broj zasnjeđenja: 1.
- 1822. *Tisutba i êdanb danb ili Pripovedke Solimenine*. II. KMP. Budim. || Broj zasnjeđenja: 3.

2. Zasnjeđenja po padežima:

- **nominativ** (2): Glady će učiniti ono na što je otrov pripravljen bio. (I, 135); Najposle nadjača glady neku čast gordosti moje... (II, 85)
- **genitiv** (1): ...i ja pomislim da ću ot gladi poginuti. (II, 80)
- **instrumental** (1): ...da su zlotvori moji zaključili glady i žeđu polagano me umoriti. (II, 83).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdanost. Imenice *varoš* nismo našli; samo *putb* (I, 9, 15, 43, 44, 82, 89, 99, 106, 113, 119; II, 17, 20, 52, 54, 76, 76, 86, 94, 134, 138, 147, 157, 166); samo *ratb* (I, 96; II, 69).

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom, a možebiti i *o*-osnovom.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | 1 | | 1 | |
| Gen. | | | 1 | | |
| Instr. | | | 1 | | |

• **MAGARAŠEVIĆ, GEORGIJE** (Adaševci kod Šida, 1793. – Novi Sad, 1830.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1822. *Nove istoričeske pametidostojnosti života Napoleona Bonaparte*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 1.
- 1823. *Istorija najvažnii politični evropejski priključenija ot Viênskog mira 1809. do 1821. god.* Slovotišnica pp. mechitaristi. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 8.
- 1831. *Kratka vsemirna istoria*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 2.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (1): Eno pred njim ide glad i nesloga... (*INPEP*, 88)
- **genitiv** (8): Koliko i je ot gladi poumiralo! (*INPEP*, V, podrubnica); ...s krajnjom nuždnom gladi boreći se nesrećnika... (*INPEP*, 96); ...a neki ot zime i gladi sasvim obezumnjeni... (*INPEP*, 105); ...nismo l' i(h) po svi putovi kud smo god prolazili vidili kako ot zime i gladi umiru... (*INPEP*, 109); A treća je čast (*vojske*)...ot zime i gladi poskapala... (*INPEP*, 116); ...vojinstva koja izgibavaju i ot gladi umiru. (*INPEP*, 209); ...jer ot gladi i žeđi i dugog putovanja bio se sasvim izmoždio... (*KVI*, 66); ...svi su drugi ili ot oružija ili ot zime ili ot gladi izginuli... (*KVI*, 131)
- **akuzativ** (1): ...s vojnicima...koji nisu smatrali na čislo neprijatelja, na štrapace, gladъ i na druge nezgode ili na samu smrtъ (*sic!*)? (*NIPŽNB*, 106)
- **instrumental** (1): On će ot vas i poslednju mrvicu leba oteći i vas gladom umoriti... (*INPEP*, 74).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

U *NIPŽNB* nepouzđano (uglavnom kod imenica na -st i broja šest. Usp. stvarъ, koristъ). U *INPEP* ne služi se završnim jorovima i jerovima. U *KVI* razlikovanje je irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodređiva |
|--------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | | | 1 |
| Gen. | | | 8 | | |
| Ak. | | | | | 1 |
| Instr. | 1 | | | | |

• **ZELIĆ, GERASIM** (Žegar kod Obrovca u Hrvatskoj, 1752. – Budim u Mađarskoj, 1828.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1823. *Žitìe*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 5.

2. Zasvjedočenja po padežima:

– **nominativ** (1): U godini 1774. ...bijaše veliki gladъ u Dalmaciji... (24)

– **genitiv** (4): ...a on se mora onde od gladi i skončati. (129); ...zato su im davali rānu da ne pomru od gladi... (383); Naš milostivješi monarh...spasao je nas neplodne 1802 godine od smrti, koje bi drukčije od gladi poskapali bili...zašto je onda svoje kase ispraznio kupujući žita da uzdrži dalmatinski narod da ne pomre od velike gladi. (442).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Irelevantno.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Obadvjema osnovama.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodređiva |
|------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | 1 | | | | |
| Gen. | | | 4 | | |

• **MATIĆ, PETAR** (Ležimir kod Srijemske Mitrovice, 1797. – Šid, 1860.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

– 1826. *Solomona Gesnera Dafnisъ*. Slovoitišnica pp. mechtaristi. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 2.

– 1827. *Solomona Gesnera Īdylle*. Slovoitišnica pp. mechtaristi. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 3.

2. Zasvjedočenja po padežima:

– **nominativ** (2): A kad se prva gladъ utoli... (*Īdylle*, 239); Gladъ bi nam jela začinjavala... (*Īdylle*, 243)

– **akuzativ** (3): ...on utoli brzo gladъ... (*Dafnisъ*, 68); ...pa kad...(žena) pun bokal ladne vode ili mosta pruži da mi žeđ ugasi, ili leba i sira i voća da mi gladъ utoli! (*Dafnisъ*, 83); ...i evo dosada još nisam kolebe vidio, niti izvora da žeđ ugasim, niti jela da gladъ utolim. (*Īdylle*, 45).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzđano većinom. Imenice *varoš* nismo našli; dosljedno *putь*. Slijedi da bi pisanje *gladъ* moglo prenositi *i*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom, ali korpus je nereprezentativan – osobito manjka instrumental.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodređiva |
|------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 2 | | |
| Ak. | | | | 3 | |

• STEJIĆ, JOVAN (Arad u Rumunjskoj, 1803. – Beograd 1853.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1826. *Makroviotika ili Nauka o produženju života čovečeskog*. I. Slovoitišnica pp. mechtaristi. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1826. *Makroviotika ili Nauka o produženju života čovečeskog*. II. Slovoitišnica pp. mechtaristi. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 5.
- 1828. *Zabave za razum i srce*. I. Slovoitišnica pp. mechtaristi. Beč. || Broj zasvjedočenjā: 6.
- 1831. *Zabave za razum i srce*. II. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 5.
- 1833. *Saborъ istine i nauke* [= *Zabave za razum i srce*. III.]. Knjažesko-srpska knjigopečatnja. Beograd. || Broj zasvjedočenjā: 27.
- 1836. *Ogledi umne nauke ili Zabava za razumъ i srce*. IV. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (14): ...vrednome čoveku može, istina, katkad glad u kuću zaviriti... (*ZzRiS*, I, 107); Glād je silni oni prirodni nagon koji... (*ZzRiS*, II, 26); Rana, piće, glād, sitost...sve bi mi to u ovom smatranju svedodžbu i dokazateljstvo dalo. (*ZzRiS*, II, 56); ...jer je glād ljuta muka i bolja. (*ZzRiS*, II, 154); To se čustvo u njemu kao glādъ i žeđ pojavljuje... (*ZzRiS*, III, 104); ...na to ga nužda koju glādъ i žeđ u njemu rađa jako opominje i nateruje. (*ZzRiS*, III, 104); Po prirodi glādъ nam najpravije kaže kad treba jesti... (*ZzRiS*, III, 106); I glādъ i sitost različne stepene imaju... (*ZzRiS*, III, 107); ...ali velika glādъ svagda je skorčana s mukom, s bolom i s opasnosti zdravlja i života. (*ZzRiS*, III, 107); ...gore stradamo nego od trpeža i muka koje glādъ rađa. (*ZzRiS*, III, 108); No ne zato što je prejedanje gore nego glādъ, već što je

- gladъ među nama mlogo ređe zlo nego prejedenje. (*ZzRiS*, III, 108); Gladъ je zaista ona teška muka koja se dugo ne može trpiti... (*ZzRiS*, III, 108); Prejedenje je jedno zlo, a gladъ drugo... (*ZzRiS*, III, 109)
- **genitiv** (21): ...taki su roditelji u brigi da ot gladi ne umre... (*Makroviotika*, II, 12, podrubnica); ...oni mu mesa, tvrda i mloga jela daju da ne bi kako ot gladi poginuo... (*Makroviotika*, II, 41, podrubnica); ...jamačno bi u ovoj ludoj misli ot gladi poginuo bio... (*Makroviotika*, II, 78); Ona čuva čoveka ot oni uzroka koji život krate...n. p. ot...gladi... (*Makroviotika*, II, 368); ...i ne voli pre od gladi umreti nego... (*ZzRiS*, I, 32); ...niti se treba bojati da će ko od gladi na ovom svetu propasti... (*ZzRiS*, I, 70); Ko se s nadeždom rani može...od gladi umreti. (*ZzRiS*, I, 107); No sačuvaj me samo od gladi... (*ZzRiS*, II, 154); ...odma se čuvstvo gladi stane javljati... (*ZzRiS*, III, 107); A u stanju gladi sile su oslabljene... (*ZzRiS*, III, 107); Bol i griže u utrobi...sastavljaju čuvstvo gladi... (*ZzRiS*, III, 107); Zato se mi gladi tako jako i bojimo... (*ZzRiS*, III, 108); ...toliko rane naodimo koliko nam je dosta da od gladi često i jako ne stradamo. (*ZzRiS*, III, 108); ...mi, čuvajući se od gladi... (*ZzRiS*, III, 108); U vreme ručka i večere pojavljuje se čuvstvo iskanja rane ili gladi... (*ZzRiS*, III, 110); Namesto gladi... osećamo prijatnu sitost... (*ZzRiS*, III, 110); Između jake gladi i žeđi i teškoga prejedenja i prepijenja naodi se zlatna umerenost... (*ZzRiS*, III, 114); Teško sirotinji koja...nema čim sebe od gladi braniti... (*ZzRiS*, III, 116); Nema nesreće nad nesrećom gladi. (*ZzRiS*, III, 116); U bolesti nije niko od gladi umro... (*ZzRiS*, III, 123); ...on treba da je...od gladi siguran... (*ZzRiS*, III, 124)
 - **dativ** (1): ...kao što se lepo prema ružnu, slatko prema gorku, sitost prema gladi najbolje pokazuje. (*ZzRiS*, III, 149)
 - **akuzativ** (4): Ja ću kišu i vetar, zaparu i zimu, žeđ i glad rado trpiti... (*ZzRiS*, I, 153); ...a stomak im neretko i samu glad trpi. (*ZzRiS*, II, 156); Prvu i još malu gladъ lako može čovek otrpiti i zadovoljiti... (*ZzRiS*, III, 107); Zato niti treba gladъ trpiti... (*ZzRiS*, III, 109)
 - **instrumental** (3): Ona (*narav*) čoveku gladu kaže da jede... (*Makroviotika*, II, 40, podrubnica); ... misle da su samo zato na svetu da se gladu i žeđu naterani za njine zverske strasti staraju... (*ZzRiS*, I, 151); ...narav čoveka gladu i žeđu silno goni da jede i pije... (*ZzRiS*, III, 116).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

U *Makroviotici* i *ZzRiS* I i II poluglasā nije. U *ZzRiS* III pouzdano. Interesantna je distribucija *o*-osnove i *i*-osnove u nominativu i akuzativu, zaznamenana¹⁵

¹⁵ *Zaznamenati* – jedna od hrvatskih riječi za serbizam označiti.

jorom i jerom, u *ZzRiS* III. Jer se ondje nahodi samo uz zasvjedočenja kojih kontekst, preciznije pridjev ili particip, nedvojbeno signalizira da su *i*-osnove, jor pak samo uz zasvjedočenja kojih osnova nije iz konteksta odrediva. Ta osebujna distribucija prije će svjedočiti o pedantnoj naravi Stejićevoj negoli o tomu da se je služio *o*-osnovom u nominativu i akuzativu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Samo *i*-osnovom, koliko se može vidjeti.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 1 | | 13 |
| Gen. | | | 21 | | |
| Dat. | | | 1 | | |
| Ak. | | | 2 | | 2 |
| Instr. | | | 3 | | |

• **BRANKOVIĆ, AVRAM** (Vranjevo kod Novoga Bečea, 1799. – Brusnica kod Gornjega Milanovca, 1831.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenja:

- 1827. *Karakteristika ili opisaniè naroda po celoj zemlbi živećeg*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenja: 11.
- 1829. *Boj kod Navarina ili Razorenje turske flote*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenja: 2.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (2): Glad umorava često čitave predele... (*KiON*, 65); ...sama bi glad i one još utamanuti mogla koji... (*BkN*, 3)
- **genitiv** (7): ...al su i opet u vreme gladi često ubijali! (*KiON*, 84); ...ot gladi i nevolje krasti moraju. (*KiON*, 105); ...zato se često događa da ot gladi sve stare kože po šatoru, da i same đonove obuća svoji pokupe i skuvaju. (*KiON*, 107); U vreme gladi nateraju krv iz nosa i sisaju. (*KiON*, 112); ...niti mare ako će ot gladi i zime na putu skapati. (*KiON*, 113); ...oni krokodilovu mast sa zemljom i u vreme nužde i gladi...jedu. (*KiON*, 128); ...dobija koliko mu je nužno da ot gladi ne umre. (*KiON*, 144)
- **akuzativ** (1): Uskoro nauči dete...glad u smeju za dugo vreme trpiti... (*KiON*, 133)

- **instrumental** (3): ...il sam ode u pustinju i gladu pogine. (*KiON*, 84); Jedni su mali, ružni, gladu izmoždjeni, žučkasti ljudi... (*KiON*, 140); ...same nemoćne i gladu polumrtve žene i deca... (*BkN*, 19).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Ne služi se njima.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

Samo *i*-osnovom, koliko se može vidjeti.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 1 | | 1 |
| Gen. | | | 7 | | |
| Ak. | | | | | 1 |
| Instr. | | | 3 | | |

• IGNJATOVIĆ, MOJSEJ (Vukovar u Hrvatskoj, 1777. – Novi Sad, 1842.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenja:

- 1809. *Marija Mencykovъ ili žertva slavaljubija*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenja: 0.
- 1813. *Pervoe nastavljenie kъ blagonraviju u šestъ razgovorovъ meždu materomъ i kceriju*. K. Kaulicij. Novi Sad. || Broj zasvjedočenja: 0.
- 1834. *Biblioteka obrazovanja dečiegy u pripovedkama, basnama, pozorišnim igrama radi pobuđivanja ko dobrođetelbi i otvracanja od poroka*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenja: 15.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (3): No sopstvena glad moja ne muči me tako kao kad... (*BOD*, 37); Ili što je (*medvjede meso*) zaista ovom (*goveđemu*) podobno, ili što im je glad takovo oslađavala. (*BOD*, 114); Otud proizide glad. (*BOD*, 149)
- **genitiv** (7): ...no šat[!] dostane da od gladi ne umrete. (*BOD*, 35); ...ne daj nam od gladi umreti. (*BOD*, 35); ...a sad od gladi umire... (*BOD*, 48); A sad moraju od gladi da pomru. (*BOD*, 65); ...onda čedu bedni od zime, gladi i žeđi...umreti morati. (*BOD*, 119); Sačuvaj i mene da od gladi ne umrem. (*BOD*, 140); ...da ne gledam kako dečica moja od gladi umiraju. (*BOD*, 151)
- **akuzativ** (4): Budući dakle da su i oni glad već osećati počeli... (*BOD*,

110); Čim biste glad vašu snabdevali... (*BOD*, 111); Oni su...jelene i lisice ubijati mogli da glad svoju utole... (*BOD*, 116); ...i s kornjačama što je naodio bio glad svoju utoljavao. (*BOD*, 143)

- **instrumental** (1): ...kao što je grašak gladu njiovom oslađen bio. (*BOD*, 153).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Završnim jerom služi se samo kod onih imenica koje se dočinju na *-st*, bez obzira na osnovu / rod; također i u imenici *rečb*.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom.

5. Tablični pregled:

| | <i>o</i> -osnova | | <i>i</i> -osnova | | osnova neodrediva |
|--------|------------------|------------|------------------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 2 | 1 | |
| Gen. | | | 7 | | |
| Ak. | | | 3 | 1 | |
| Instr. | | | 1 | | |

• LAZIĆ, GRIGORIJE (Čerević kod Beočina, 1796. – Karlovci, 1842.)

1. Pretražena djela + broj zasvjedočenjā:

- 1822. *Kratko rukovodstvo k̄ fiziki*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 0.
- 1836. *Prosta naravna istorija*. KMP. Budim. || Broj zasvjedočenjā: 5.

2. Zasvjedočenja po padežima:

- **nominativ** (2): Kad ī (*štakore*) ljuta glad̄b napadne... (*PNI*, 20); ...tako da posle u onom predelu glad̄b bude. (*PNI*, 84)
- **genitiv** (2): On (*thor*) je za živinu pravi tigr̄b jer ne davi je samo od gladi, nego... (*PNI*, 25); ...jer su ljudi u vreme gladi mislili da im je brašno s neba palo... (*PNI*, 176)
- **akuzativ** (1): ...retko ćedu (*šišmiši*) kad i na ružnom vremenu izletiti, ma kako dugo glad̄b trpili... (*PNI*, 17).

3. Razlikovanje jora i jera (dojam):

Pouzdan. Jedanput *varošb* (*PNI*, 57); samo *putb*; imenice *rat* nismo našli. Slijedi da pisanje *glad̄b* najvjerojatnije prenosi *i*-osnovu.

4. Osnova kojom / osnove kojima se služi:

I-osnovom.

5. Tablični pregled:

| | o-osnova | | i-osnova | | osnova neodređiva |
|------|----------|------------|----------|------------|-------------------|
| | sigurno | vjerojatno | sigurno | vjerojatno | |
| Nom. | | | 1 | 1 | |
| Gen. | | | 2 | | |
| Ak. | | | | 1 | |

2.2.1.2. PRIDATAK¹⁶ – AUTORI U ČIJIM DJELIMA NISMO NAŠLI IMENICE GLAD

- **JEROTEJ RAČANIN** (Srijemska Kamenica, 1741. – Sankt Peterburg u Rusiji, 1814.)
 - [1727.] 1861. *Putšastviê kъ gradu Îêrusalimu Îêrofeja iêromonaha račaninskago vъ lěto otъ bytija 7212., a otъ roždества Hristova 1704., měsjaca ijulia 7., u: Čtenija vъ Imperatorskomъ obščestvê istorii i drevnostej rossijskixъ pri Moskovskomъ universitetê, 1861/IV, III, Materijaly slavjanskie, 1 – 34. Universitetskaja tipografija. Moskva.*

- **JANKOVIĆ MIRIJEVSKI, TEODOR** (Srijemska Kamenica, 1741. – Sankt Peterburg u Rusiji, 1814.)
 - 1776. *Ručnaja kniga potrebnaja magistrômъ illjričeskihъ neunitskihъ malyhъ školъ, I. J. Kurzböck. Beč.*

- **VEZILIĆ, ALEKSIJE** (Ker [danas Zmajevu] kod Vrbasa, 1753. – Novi Sad, 1792.)
 - 1788. *Kratkoe napisaniê ô spokojnoj žizni + Pesma ô pohvali roda serbskagô. J. Kurzböck. Beč.*

- **ANONIM**
 - 1788. *Obščij zakonъ nadъ pregrěšenijami i toihъ kaznjami. dot. Obščij zakonъ na prestuplenija i njihova nakazanija. J. Kurzböck. Beč.*

- **СТАМАТОВИĆ, НИКОЛА** (mjesto i godište rođenja su nam nepoznati – mjesto i godište smrti su nam nepoznati)
 - 1793. *Čistoe ôgledálce kotoroe májkamъ, ćêrkamъ, strinámъ, tétamъ, kútamъ, prijatélícamъ, snášamъ, séstramъ, nećákinjamъ i milóstnicamъ*

¹⁶ pridati – hrvatsk(ij)a riječ za dodati lat. 'addere'.

da by ê'dna na drúgu prékô ne gledala posvjaščenô. [Stefan Novaković.] Beč.

- 1793. *Pě'snъ pohvál'naja blago(ro)dnomu gospodaru Dimitriju otъ Anastasïevičъ i pročimъ žitelěmъ karlovačkimъ za revnostъ kъ naukatъ i ôsnovanïe narodnago gimnaziüma karlovačkagô.* [Stefan Novaković.] Beč.
- 1798. *Slavenoserbskomu rodu i obščestvu otъ narodoljubca so userdiemъ posvjaščenno.* KMP. Budim.

- **PETROVIĆ, PETAR** (mjesto i godište rođenja su nam nepoznati – mjesto i godište smrti su nam nepoznati)
 - 1796. *Istoričeskoe razmotrenie voprosa: estъ li hristianstvo vъ Bohemij i Moravij črezъ Međodija po učeniju grečeskija ili latinskija Cerkve vvedenno?* KMP. Budim.
- **ZAHARIJADIS/ZAHARIJEVIĆ, GEORGIJE** (Zemun, okolo 1770. – ?, 1850.)
 - 1808. *Zercalo supružestva, to estъ Plutarha Heronea Slovo o dolžnosti supružestva.* KMP. Budim.
- **SARANDA, PETAR** (mjesto i godište rođenja su nam nepoznati – mjesto i godište smrti su nam nepoznati)
 - 1807. *Seneka, tragedia.* KMP. Budim.
- **RUKOSLAV, JOVAN** (mjesto rođenja nam je nepoznato, 1761. – mjesto smrti nam je nepoznato, 1837.)
 - 1808. *Plutarha Hironejskago dělce O vospitanii dětej.* KMP. Budim.
- **BOJADŽIJA, MIHAILO** (mjesto rođenja nam je nepoznato, oko 1788. – mjesto smrti nam je nepoznato, poslije 1838.)
 - 1808. *Oumnaja nastavljenija ili Pravoučitelnaja pravila.* KMP. Budim.
- **ANONIM**
 - 1815. *Serbïe plačevno pakiporaboščenje lěta 1813.* D. Teodosio. Mletci.
- **TIROL, DIMITRIJE P.** (Čakovo u Rumunjskoj, 1793. – Temišvar u Rumunjskoj, 1857.)
 - 1818. *Privěstvovatel'naja knižica za primilu i preljubeznu serbsku junostъ.* KMP. Budim.

• ANONIM

– 1818. *Kratkoe nastavlenie ô vozdeľanii vinogradovъ*. KMP. Budim.

• BULIĆ, VASILJE (Stari Vrbas, 1785. – Sombor, 1826.)

– 1824. *Zemljeopisanija vseobščegъ častъ pervâ: Zemljeopisanie mařimatičesko*. KMP. Budim.

• ILIĆ, TIMOTIJE (Sanad kod Čoke, 1795. – Sanad kod Čoke, 1851.)

– 1827. *Erbija princeza afrikanska*. KMP. Budim.

• ASI-MARKOVIĆ, PETAR (Baja u Mađarskoj, 1770. – Budimu Mađarskoj, 1844.)

– 1832. *Neblagodarnostъ odkudъ izvire, i kakve donosi plode?* KMP. Budim.

2.2.1.3. TABLIČNI PREGLEDI I ANALIZE PODATAKA

Tumač znamenja¹⁷:

+ hoće reći da je zasvjedočeno

(+) hoće reći da je zasvjedočeno, ali ne htijenjem autora

– hoće reći da nije zasvjedočeno

(?) hoće reći da nije zasvjedočeno, ali da se zbog maloga broja zasvjedočenjâ, maloga broja padeža u zasvjedočenjima ili neodređenosti osnove zasvjedočenjâ ne bi smjelo isključiti

? (uvijek u obadvjema stupcima kategorije *osnova*) hoće reći da je osnova zasvjedočenja neodrediva

A) Tablični pregled osnove/osnovâ kojom se pojedini pisci služe, broja zasvjedočenjâ kod pojedinih pisaca i broja padeža u korpusu zasvjedočenjâ pojedinih pisaca i analiza podataka

| | osnova | | broj zasvjedočenjâ | broj padeža u zasvjedočenjima |
|---------------|------------------|------------------|--------------------|-------------------------------|
| | <i>o</i> -osnova | <i>i</i> -osnova | | |
| Z. Orfelin | + | – | 18 | 5 |
| D. Obradović | + | + | 43 | 6 |
| S. Vujanovski | + | – | 2 | 2 |

¹⁷ Znamenje – hrvatska riječ za serbizam *znak*.

| | | | | |
|-------------------------------|-----|-----|----|---|
| P. Julinac | + | (?) | 4 | 2 |
| <i>Ruk. kǔ čestn. i prav.</i> | + | – | 5 | 5 |
| J. Muškatirović | + | + | 11 | 4 |
| A. Mrazović | + | (+) | 36 | 5 |
| E. Janković | (?) | + | 4 | 1 |
| T. Avramović | + | + | 17 | 4 |
| M. Maksimović | + | (?) | 3 | 2 |
| J. Rajić | + | – | 35 | 6 |
| S. Rajić | + | + | 12 | 3 |
| P. M. Stojadinović | + | + | 5 | 3 |
| N. Lazarević | + | + | 21 | 4 |
| D. Darvar Nikolajević | + | (?) | 1 | 1 |
| P. Hadžić | + | + | 10 | 4 |
| A. Stojković | + | + | 5 | 2 |
| G. Kovačević | + | + | 13 | 3 |
| V. Rakić | + | + | 25 | 4 |
| S. Tekelija | (?) | + | 6 | 3 |
| J. Vujić | + | + | 61 | 4 |
| N. Šimić | + | + | 3 | 1 |
| P. Solarić | + | – | 4 | 3 |
| J. Živković | – | + | 6 | 2 |
| <i>Volšebnoe ogledalo</i> | ? | ? | 3 | 2 |
| G. Bečkereki | + | (?) | 2 | 2 |
| J. Ivanović | + | + | 12 | 3 |
| J. Lazarović | + | (?) | 2 | 2 |
| K. Marinković | – | + | 11 | 4 |
| G. Miković | ? | ? | 5 | 2 |
| <i>Špeelhofenъ mladšyj</i> | + | + | 4 | 3 |
| A. Maksimović | (?) | + | 4 | 1 |
| D. Davidović + D. Frušić | + | + | 30 | 5 |
| M. Vidaković | + | + | 18 | 5 |
| S. Živković | – | + | 9 | 3 |
| P. Bolić | ? | ? | 1 | 1 |

| | | | | |
|-----------------------------|-----|-----|----|---|
| D. Isailović | (?) | + | 1 | 1 |
| L. Mušicki | + | (?) | 2 | 1 |
| V. Damjanović | – | + | 3 | 2 |
| V. S. Karadžić | – | + | 15 | 2 |
| P. Mihailović | + | + | 8 | 3 |
| M. Vladislavljev(ić) | (?) | + | 1 | 1 |
| P. Berić | (?) | + | 2 | 1 |
| <i>Tisutʙa i êdanʙ danʙ</i> | (?) | + | 4 | 3 |
| G. Magarašević | + | + | 11 | 4 |
| G. Zelić | + | + | 5 | 2 |
| P. Matić | (?) | + | 5 | 2 |
| J. Stejić | – | + | 43 | 5 |
| A. Branković | – | + | 13 | 4 |
| M. Ignjatović | – | + | 15 | 4 |
| G. Lazić | – | + | 5 | 3 |

Iz istraživanja se odmah mogu eliminirati dvije skupine pisaca:

– oni kod kojih su zabilježena dva upitnika: *Volšebnoe ogledalo*, G. Miković, P. Bolić

– oni kod kojih je zasvjedočena samo jedna osnova, ali se ne može isključiti mogućnost da su se služili i drugom:

a) pisci kod kojih je zasvjedočena *o*-osnova: P. Julinac, M. Maksimović, D. Darvar Nikolajević, G. Bečkereki, J. Lazarović, L. Mušicki

b) pisci kod kojih je zasvjedočena *i*-osnova: E. Janković, S. Tekelija, A. Maksimović, M. Vladislavljev(ić), D. Isailović, P. Berić, *Tisutʙa i êdanʙ danʙ*, P. Matić.

Ostaju tri skupine:

a) pisci koji se služe samo *o*-osnovom: Z. Orfelin, S. Vujanovski, *Rukovodstvo kʙ čestnosti i pravosti*, J. Rajić, P. Solarić

b) pisci koji se služe objema osnovama: D. Obradović, J. Muškatirović, (A. Mrazović,) T. Avramović, S. Rajić, P. M. Stojadinović, N. Lazarević, P. Hadžić, A. Stojković, G. Kovačević, V. Rakić, J. Vujić, N. Šimić, J. Ivanović, *Špeelhofenʙ mladšy*, D. Davidović + D. Frušić, M. Vidaković, P. Mihailović, G. Magarašević, G. Zelić

c) pisci koji se služe samo *i*-osnovom (dot. kod kojih se *o*-osnova ne može doka-

zati): S. Tekelija, J. Živković, K. Marinković, S. Živković, V. Damjanović, V. S. Karadžić, J. Stejić, A. Branković, M. Ignjatović, G. Lazić.

Razvojni slijed je morao biti ovakav: a) > b) > c), tj. od posvemašnje konzervativnosti do posvemašnje inovativnosti.

Što se pisaca pod a) dotiče, njihovo služenje samo *o*-osnovom može teorijski zrcaliti dvoje:

- a) stanje na terenu, tj. u govorenom jeziku
- b) slijeđenje pisanoga običaja.

P. Solarić se u književnim tekstovima koje smo analizirali dosljedno služi konzervativnim obličjem *žeđa*, premda je dobro znao i za inovativno *žeđ*, jer ga navodi u glosariju *Rimljanā slavenstvovavših*, spored s ruskom inačicom *žažda*. Iz toga slijedi da je konzervativnost osnove imenice *glad* u njegovim tekstovima također bila stvar svjesnoga izbora (u glosariju *Rimljanā slavenstvovavših* imenice *glad* nismo našli).

U G. Kovačevića genitiv je od prve njegove knjige, iz 1804., redovito *i*-osnove, osim dva puta, jedanput kada rima zahtijeva muški (*grada – glada*), a jedanput nevezano (ali u djelu starouvjete¹⁸ biblijske teme, *Judit*, koje je, tomu prikladno, pisano u velikoj mjeri nenarodnim, rusificiranim jezikom). Instrumental je u knjizi iz 1804. *o*-osnove, a u knjizi iz 1818. *i*-osnove (tri puta). Nominativ mu je još 1818. *o*-osnove.

U narodnim prirječjima¹⁹ koje je zabilježio J. Muškatirović genitiv je redovito *i*-osnove osim jedanput, kada rima zahtijeva *o*-osnovu (*blaga – glada*).

B) Tablični pregled broja zasnjeđenjā po padežima

| | Nom. | Gen. | Dat. | Ak. | Lok. | Instr. |
|--------------------------------|------|------|------|-----|------|--------|
| Z. Orfelin | 9 | 4 | | 2 | 1 | 2 |
| D. Obradović | 7 | 23 | 1 | 8 | 2 | 2 |
| S. Vujanovski | 1 | 1 | | | | |
| P. Julinac | 2 | | | | | 2 |
| <i>Ruk. k̄č čestn. i prav.</i> | 2 | 1 | | 1 | | 1 |
| J. Muškatirović | 2 | 7 | 1 | 1 | | |

¹⁸ *Stari uvjet* – jedna od hrvatskih jednakovrijednica za serbizam *Stari zavjet*.

¹⁹ *Prirječje* – hrvatska riječ za srpski rusizam *poslovica*.

| | | | | | | |
|----------------------------|----|----|---|----|---|----|
| A. Mrazović | 5 | 23 | 1 | 6 | | 1 |
| E. Janković | | 4 | | | | |
| T. Avramović | 4 | 5 | | 3 | | 5 |
| M. Maksimović | 2 | | 1 | | | |
| J. Rajić | 3 | 5 | 2 | 1 | 1 | 23 |
| S. Rajić | 3 | 6 | | 3 | | |
| P. M. Stojadinović | 1 | 3 | | 1 | | |
| N. Lazarević | 3 | 16 | | 1 | | 1 |
| D. Darvar Nikolajević | | 1 | | | | |
| P. Hadžić | 1 | 2 | | 5 | | 2 |
| A. Stojković | | 3 | | 2 | | |
| G. Kovačević | 2 | 7 | | | | 4 |
| V. Rakić | 11 | 7 | | 5 | | 2 |
| S. Tekelija | 4 | 1 | | 1 | | |
| J. Vujić | 13 | 32 | | 13 | | 3 |
| N. Šimić | | 3 | | | | |
| P. Solarić | 1 | | | 2 | | 1 |
| J. Živković | 3 | 3 | | | | |
| <i>Volšebnoe ogledalo</i> | 1 | | | 2 | | |
| G. Bečkereki | 1 | | | | | 1 |
| J. Ivanović | 2 | 8 | | | | 2 |
| J. Lazarović | 1 | | | | | 1 |
| K. Marinković | 3 | 5 | 1 | 2 | | |
| G. Miković | 1 | | | 4 | | |
| <i>Špeelhofenъ mladšyj</i> | 2 | 1 | | | | 1 |
| A. Maksimović | | 5 | | | | |
| D. Davidović + D. Frušić | 5 | 9 | 3 | 3 | | 10 |
| M. Vidaković | 5 | 5 | | 1 | 1 | 6 |
| S. Živković | 1 | 3 | | 5 | | |
| P. Bolić | | | | 1 | | |
| D. Isailović | | 1 | | | | |
| L. Mušicki | | | | 2 | | |
| V. Damjanović | | 1 | | | | 2 |
| V. S. Karadžić | 5 | 10 | | | | |

| | | | | | | |
|-----------------------------|----|----|---|---|--|---|
| P. Mihailović | 1 | 4 | | | | 3 |
| M. Vladislavljev(ić) | | 1 | | | | |
| P. Berić | | 2 | | | | |
| <i>Tisutba i ědanb danb</i> | 2 | 1 | | | | 1 |
| G. Magarašević | 1 | 8 | | 1 | | 1 |
| G. Zelić | 1 | 4 | | | | |
| P. Matić | 2 | | | 3 | | |
| J. Stejić | 14 | 21 | 1 | 4 | | 3 |
| A. Branković | 2 | 7 | | 1 | | 3 |
| M. Ignjatović | 3 | 7 | | 4 | | 1 |
| G. Lazić | 2 | 2 | | | | 1 |

C) Tablični pregledi broja zasvjedočenjā osnove po pojedinim padežima i analize podataka

Redom: genitiv, nominativ, akuzativ, instrumental, dativ, lokativ.

a) Tablični pregled broja zasvjedočenjā osnove u GENITIVU i analiza podataka

| | <i>o</i> -osnova | <i>i</i> -osnova |
|--------------------|------------------|------------------|
| D. Obradović | 3 (13,04 %) | 20 (86,96 %) |
| J. Muškatirović | 1 (14,29 %) | 6 (85,71 %) |
| E. Janković | – | 4 |
| T. Avramović | 1 (20 %) | 4 (80 %) |
| S. Rajić | 5 (83,33 %) | 1 (16,66 %) |
| P. M. Stojadinović | 1 (33,33 %) | 2 (66,66 %) |
| N. Lazarević | 11 (68,75 %) | 5 (31,25 %) |
| P. Hadžić | 1 (50 %) | 1 (50 %) |
| A. Stojković | 2 (66,66 %) | 1 (33,33 %) |
| G. Kovačević | 2 (28,57 %) | 5 (71,43 %) |
| V. Rakić | 7 | – |
| S. Tekelija | – | 1 |
| J. Vujić | – | 32 |
| N. Šimić | 2 (66,66 %) | 1 (33,33 %) |
| J. Živković | – | 3 |
| J. Ivanović | – | 8 |

| | | |
|-----------------------------|----------|----------|
| K. Marinković | – | 5 |
| <i>Špeelhofenъ mladšyj</i> | 2 | – |
| A. Maksimović | – | 5 |
| D. Davidović + D. Frušić | – | 9 |
| M. Vidaković | 2 (40 %) | 3 (60 %) |
| S. Živković | – | 3 |
| D. Isailović | – | 1 |
| V. Damjanović | – | 1 |
| V. S. Karadžić | – | 10 |
| P. Mihailović | 1 (25 %) | 3 (75 %) |
| M. Vladislavljev(ić) | – | 1 |
| P. Berić | – | 2 |
| <i>Tisutъa i êdanъ danъ</i> | – | 1 |
| G. Magarašević | – | 8 |
| G. Zelić | – | 4 |
| J. Stejčić | – | 21 |
| A. Branković | – | 7 |
| M. Ignjatović | – | 7 |
| G. Lazić | – | 2 |

Prvi pisac koji se tvrdokorno drži *i*-osnovnoga genitiva jest J. Vujić, u čijem se opusu on najprvo zabilježuje godišta 1805. Do 1833. Vujić će postati rekorder u zasljedocenosti genitiva. Avangarda bi pak mogao biti E. Janković (1789.), ali statistički uzorak njegovih zasljedocenja nije ni izdaleka upečatljiv kao Vujićev. Do 1805. se kod najvećega broja pisaca zabilježuje dvoosnovnost, iznimljući V. Rakića, čija su zasljedocenja dosljedno *o*-osnove, i to u vjerodostojnu statističkom uzorku. I poslije 1805. sreću se književnici koji se služe samo *o*-osnovom (*Špeelhofenъ mladšyj*) ili obadvjema osnovama (N. Šimić, M. Vidaković, P. Mihailović), ali rijetko.

b) Tablični pregled broja zasljedocenjâ osnove u NOMINATIVU i analiza podataka

| | <i>o</i> -osnova | <i>i</i> -osnova |
|--------------|------------------|------------------|
| D. Obradović | – | 2 |
| T. Avramović | 4 | – |
| S. Rajić | 1 | – |

| | | |
|-----------------------------|----------|----------|
| P. M. Stojadinović | – | 1 |
| N. Lazarević | 3 | – |
| P. Hadžić | 1 | – |
| G. Kovačević | 1 | – |
| V. Rakić | 2 | – |
| S. Tekelija | – | 3 |
| J. Vujić | 4 (50 %) | 4 (50 %) |
| J. Živković | – | 2 |
| K. Marinković | – | 3 |
| D. Davidović + D. Frušić | 1 (20 %) | 4 (80 %) |
| M. Vidaković | 3 (75 %) | 1 (25 %) |
| S. Živković | – | 1 |
| V. S. Karadžić | – | 5 |
| P. Mihailović | 1 | – |
| <i>Tisutba i êdanb danb</i> | 1 (50 %) | 1 (50 %) |
| G. Zelić | 1 | – |
| P. Matic | – | 2 |
| J. Stejić | – | 1 |
| A. Branković | – | 1 |
| M. Ignjatović | – | 3 |
| G. Lazić | – | 2 |

Do u 19. st. književnici se dijele na one koji se u nominativu služe samo *o*-osnovom (većina) i one koji se služe samo *i*-osnovom (manjina; najznamenitiji je D. Obradović). Obadvjema se osnovama služi jedan sam književnik, J. Vujić. Obrat se zabiljezuje negdje godišta 1808. (J. Živković) i 1809. (K. Marinković), kada *i*-osnova zadobiva zamašaj. I poslije 1809. sreću se književnici koji imaju samo *o*-osnovu (P. Mihailović, G. Zelić) ili, nešto češće, obadvije osnove (D. Davidović + D. Frušić, *Tisutba i êdanb danb*, M. Vidaković).

c) Tablični pregled broja zasvjedočenjā osnove u AKUZATIVU i analiza podataka

| | <i>o</i> -osnova | <i>i</i> -osnova |
|--------------|------------------|------------------|
| D. Obradović | – | 1 |
| T. Avramović | 2 (66,66 %) | 1 (33,33 %) |
| S. Rajić | 1 | – |

| | | |
|----------------------------|-------------|-------------|
| P. M. Stojadinović | – | 1 |
| N. Lazarević | 1 | – |
| P. Hadžić | 5 | – |
| V. Rakić | 1 (50 %) | 1 (50 %) |
| J. Vujić | 1 (16,67 %) | 5 (83,33 %) |
| K. Marinković | – | 2 |
| <i>Špeelhofenъ mladšyj</i> | – | 1 |
| D. Davidović + D. Frušić | 1 (33,33 %) | 2 (66,66 %) |
| S. Živković | – | 2 |
| P. Matić | – | 3 |
| J. Stejić | – | 2 |
| M. Ignjatović | – | 4 |
| G. Lazić | – | 1 |

Do u 19. st. veći se dio književnika u akuzativu služi samo jednom osnovom, malo češće *o* negoli *i*, a manji dio objema osnovama. Godišta 1809. (K. Marinković i *Špeelhofenъ mladšyj*) zabilježuje se obrat i *i*-osnova zadobiva zamašaj. Poslije 1809. književnici koji bi se služili samo *o*-osnovom više se ne sreću, a i onih koji se služe obadvjema malo je (D. Davidović + D. Frušić).

d) Tablični pregled broja zasnjeđenjâ osnove u INSTRUMENTALU i analiza podataka

| | <i>o</i> -osnova | <i>i</i> -osnova |
|----------------------------|------------------|------------------|
| D. Obradović | 1 (50 %) | 1 (50 %) |
| T. Avramović | 5 | – |
| N. Lazarević | 1 | – |
| P. Hadžić | 2 | – |
| G. Kovačević | 1 (25 %) | 3 (75 %) |
| V. Rakić | 1 | – |
| J. Vujić | 3 | – |
| J. Ivanović | 2 | – |
| <i>Špeelhofenъ mladšyj</i> | 1 | – |
| D. Davidović + D. Frušić | 3 (30 %) | 7 (70 %) |
| M. Vidaković | 6 | – |

| | | |
|-----------------------------|---|---|
| V. Damjanović | – | 2 |
| P. Mihailović | 3 | – |
| <i>Tisutba i édanb danb</i> | – | 1 |
| G. Magarašević | 1 | – |
| J. Stejić | – | 3 |
| A. Branković | – | 3 |
| M. Ignjatović | – | 1 |

I-osnova u instrumentalu hvata uporište stoprv²⁰ s 1817. godinom (V. Damjanović). Dotada je *o*-osnova bila tvrdo zakorijenjena, a *i*-osnova se je ukazivala samo u izmjeni s *o*-osnovom, kod trojice (ili četverice) književnika (D. Obradović, G. Kovačević, D. Davidović + D. Frušić). *O*-osnova se i nakon 1817. neće još neko vrijeme dati: kod jednih se zasvjedočuje samo konzervativna *o*-osnova (P. Mihailović, G. Magarašević), kod drugih samo inovativna *i*-osnova.

e) Tablični pregled broja zasvjedočenjā osnove u DATIVU

| | <i>o</i> -osnova | <i>i</i> -osnova |
|--------------------------|------------------|------------------|
| D. Obradović | – | 1 |
| J. Muškatirović | 1 | – |
| K. Marinković | – | 1 |
| D. Davidović + D. Frušić | – | 3 |
| J. Stejić | – | 1 |

f) Tablični pregled broja zasvjedočenjā osnove u LOKATIVU

| | <i>o</i> -osnova | <i>i</i> -osnova |
|--------------|------------------|------------------|
| D. Obradović | – | 2 |
| M. Vidaković | 1 | – |

²⁰ *Stoprv* – hrvatska riječ za turcizam *tek(e)*.

2.2.2. SINTEZA

Korpus dopušta tentativnu rekonstrukciju kronološkoga reda promjene osnove po padežima: 1. genitiv > 2. dativ i lokativ > 3.a) akuzativ + 3.b) nominativ > 4. instrumental.

Pretpostavljenu treću etapu promjene, u kojoj bi bili zahvaćeni akuzativ i nominativ, razdijelili smo na dvije podetape jer se iz korpusa može izvesti:

- da je proces mijenjanja osnove imenice *glad* kod srpskih književnika počeo za nijansu prije u akuzativu nego u nominativu, usp. stanje kod T. Avramovića i V. Rakića
- da je trend dvoosnovnosti imenice *glad* kod jednoga te istoga književnika nešto raniji i nešto češći u akuzativu nego u nominativu
- da se je *o*-osnova i dvoosnovnost za nijansu dulje uzdržala u akuzativu nego u nominativu.

Za istraživanje uzroka promjene najinteresantije su skrajnosti, padeži genitiv i instrumental.

2.2.2.1. GENITIV

Temeljno ispitivanje odnosā među rodovima/osnovama genitiva imenice *glad* provodimo na najvećem korpusu zasvjedočenjā toga padeža, onom D. Obradovića. Tipologija upotrebe genitiva u Obradovićevu opusu može se prikazati ovako:

A) *I*-osnova:

1. prijedložna veza *od gladi*

1.1. prijedložna veza *od gladi* kao glagolna dopuna

1.1.1. prijedložna veza *od gladi* kao dopuna semantičkoga gnijezda glagola referirajućih na život i životnost:

– *umreti* (13x) / *poginuti* (2x) / *lipsati* (1x) *od gladi* (usve 16x)

– *jedva stojati na nogu od teške gladi* (1x)

1.1.2. prijedložna veza *od gladi* kao dopuna semantičkoga gnijezda glagola referirajućih na (okusnu) percepciju:

– *za nuždu, to jest od prevelike gladi i žeđi, nevaljala jela i hudo pivo čezvičajno prijatna nam se čine* (1x)

1.2. prijedložna veza *od gladi* kao imenična dopuna

1.2.1. prijedložna veza *od gladi* kao dopuna imenice *lekarstvo* ‘ljekarija’:

– *tražiti lekarstvo od gladi* (1x)

2. samostalna imenica *gladi*

2.1. samostalna imenica *gladi* kao imenična dopuna

2.1.1. samostalna imenica *gladi* kao dopuna imenice *vreme*:

– *vreme ljute gladi* (1x).

B) *O-osnova*:

1. prijedložna veza *od glada*

1.1. prijedložna veza *od glada* kao glagolna dopuna

1.1.1. prijedložna veza *od glada* kao dopuna glagola *sačuvati*:

– *sačuvati od glada i kuge* (1x)

2. samostalna imenica *glada*

2.1. samostalna imenica *glada* kao imenična dopuna

2.1.1. samostalna imenica *glada* kao dopuna imenice *vreme*:

– *vreme glada i “Uvi!” vikanja, jednim slovom, vreme velikoga posta* (1x)

2.1.2. samostalna imenica *glada* kao dopuna imenice *potreba*:

– *potrebe glada, žeđi, pokoja, sna i druge podobne* (1x).

Najveći broj zasljedovanja *i-osnove* otpada na razred A)1.1.1., tj. na prijedložnu vezu *od gladi* kao dopune semantičkoga gnijezda glagola koji referiraju na život i životnost. S *o-osnovom* se pak imenica *glad* u tom kontekstu kod Obradovića nikako ne zasljeduje. Slijedi da taj razred, ili preciznije, sintagma *umreti od gladi*, zauzima središnje mjesto u tipologiji zasljedovanja *i-osnove*.

Podučno²¹ je usporediti zasljedovanja razreda u kojemu Obradović varira obadvije osnove, a to kada genitiv imenice *glad* figurira kao dopuna imenice *vreme*. U zasljedovanju s *i-osnovom* imenica *glad* je određena pridjevom *ljut*. Od *ljuta* se *glada* umire. U zasljedovanju pak s *o-osnovom* sintagma *vreme glada* se izjednačuje sa sintagmom *vreme velikoga posta*. Od *posta*, bio on i velik, nitko ne umire, jer *post* je voljno odricanje od hrane. Dakle zasljedovanje s *i-osnovom* može se pridružiti razredu *umreti* i sl. *od gladi*, a ono s *o-osnovom* ne.

U jednom od zasljedovanja razreda A)1.1.1. *i-osnove*, u frazemu *jedva stojati na nogu od gladi*, imenica *glad* određena je pridjevom *težak*. Čini se, dakle, da zasljedovanja *i-osnove* kod Obradovića znaju biti združena s pridjevima koji signaliziraju jakost glada (*ljut, težak*). Time se pak otvara mogućnost da se i zasljedovanje razreda

²¹ *Podučno* je ‘instruktivno’. *Podučiti* je hrvatska riječ za serbizam *poučiti*.

A)1.1.2. pridruži razredu *umreti* i sl. *od gladi*, budući da je imenica *glad* u njemu određena pridjevom *prevelik* (a uz to je u kontekstu imenica *nužda*).

Što se sintagme *lekarstvo od gladi* dotiče, pojam ljekarije razumijeva pojam bolesti, a bez ljekarije se od bolesti može umrijeti. Zato se i to zasnjeđenje na konceptualnoj razini može izvoditi iz razreda *umreti* i sl. *od gladi*.

Glagol *sačuvati*, s kojim je imenica *glad* u drugom od ostalih dvaju zasnjeđenja *o*-osnove združena, može se parafrazirati kao ‘učiniti da tko god ne bude gladan (i kužan) dot. da glada (i kuge) nije, pak onda i da se od glada (i kuge) ne umire’. Glagolom *sačuvati* odjelotvoruje se situacija oprječna onoj na koju referiraju sintagme *umreti* i sl. *od gladi*, i zato, vjerujemo, on funkcionira kao semantički blokator promjene *o*-osnove *i*-osnovom.

U kontekstu drugoga od ostalih dvaju zasnjeđenja *o*-osnove nabrajaju se potrebe koje čovjek svaki dan mora namiriti, od kojih je jedna glad. Namirenje glada se ne vidi kao zapriječeno, glad se ne predočuje kao životna prijetnja. Vjerujemo da je to uzrok zašto je Obradović zadržao *o*-osnovu.

Određen dio semantičkih uvjeta za koje vjerujemo da ravnaju izborom osnove u Obradovića reproduciraju se u P. Hadžića, ali u mršavu statističkom uzorku od dvaju zasnjeđenja (*umreti od gladi*, ali *od glada sohraniti*).

U većega pak dijela južnougarskih pisaca obradovićeovski semantički uvjeti ne ukazuju istoga učinka. Najveći se dio pisaca služi obadjevima osnovama u istim kontekstima: T. Avramović (*umreti od gladi* 4x : *umreti od glada* 1x), N. Lazarević (*umreti / poginuti / istajati / biti polumrtav od glada* 8x : *umreti / poginuti / biti polumrtav od gladi* 4x; *od glada biti prinuđen naći štogod hrane : od gladi morati izjesti jedan drugoga*), A. Stojković (*poumirati od glada*), G. Kovačević (*iznemoći od glada + rimom uvjetovano umreti od glada : umreti / pomreti / skapati od gladi* 3x), N. Šimić (*umreti od glada* 1x : *umreti od gladi* 1x), M. Vidaković (*umreti / pomreti od glada* 2x : *skapati od gladi; vreme neke gladi; pobeći od gladi*), P. Mihailović (*izumreti od glada* 1x : *biti izmožden od gladi* 2x). Kod njih su rodovi još uvijek u previranju i u onim kontekstima u kojima su se kod Obradovića ustalili.

U nekoliko su pisaca obradovićeovski uvjeti izvrnuti: S. Rajić (*umreti / poginuti od glada* 2x, ali *od gladi zahraniti hlebom*), P. M. Stojadinović (*umreti ot glada*, ali *nužda ot gladi* 2x). Te se anomalije mogu zanemariti jer je broj tih pisaca mal, kao i broj zasnjeđenja u svakoga od njih.

Zasnjeđenja genitiva iz potkorpusa netiskanih pisanih jezičnih spomenika (iz zapisā br. 1750, br. 2810, br. 3618, br. 4598 i br. 3974), među kojima su neka starija od najstarijih zasnjeđenja iz potkorpusa tiskanih, pokazuju da je sintagma *umreti* i sl. *od glada/gladi* i ondje temeljna jedinica u kojoj se imenica *glad* u genitivu očituje.

Osobito su interesantna tri zapisa, formulaična po naravi, u kojima se *glad* ukazuje prvo u nominativu, zatim u genitivu:

- *Togda bi krěpkъ gladъ va svetemъ gradě Īerosalime. [...], paki i skoti pomrěše u zimu do konca ô t glada, [...].* (br. 1750, 1678. g.)
- *Znano da estъ egda bistъ krepka gladъ va Ercegovini i Skenderii i va okrsnihъ stranahъ iže podъ vlastiju turskoga saltana (sic!), [...], i mnogi izmroša ô t gladi takove.* (br. 2810, 1740. g.)
- *Da se znade kad bihъ glad velikъ po vsei zemli. [...]. Ljudi pomrieše ô t gladi.* (br. 4598, 18. st.?).

U najstarijem od njih i nominativ i genitiv imaju konzervativnu *o*-osnovu. U prvom od dvaju mlađih i nominativ i genitiv imaju inovativnu *i*-osnovu. U drugom od dvaju mlađih, koji je nažalost nedatiran, tako da se ne može znati kronološki odnos s prethodnim, nominativ ima konzervativnu *o*-osnovu, dok genitiv ima inovativnu *i*-osnovu. Čini se dakle da je u zapisu br. 4598 uhvaćena razvojna međufaza od one koju predstavlja zapis br. 1750. prema onoj koju predstavlja zapis br. 2810.

Obadva potkorpusa upućuju na zaglavak da je promjena nastala u genitivu, i to najvjerojatnije u nekoj sintagmi koja se često ponavlja u govoru. Najbolji kandidat za nju je *umreti* i sl. *od glada*, temeljna jedinica ukazivanja imenice *glad* u tom padežu.

2.2.2.2. INSTRUMENTAL

Instrumental je mnogo slabije zasvjedočen od genitiva. Zasvjedočenja su mu tipološki mnogo jednoobraznija u usporedbi s tipologijom koja se sreće s genitivom:

A) *I*-osnova:

1. samostalna imenica *gladū*

1.1. samostalna imenica *gladū* kao dopuna semantičkoga gnijezda glagola referirajućih na život i životnost:

- *moriti* (G. Kovačević; aktivno 3x; sva tri puta u paru s imenicom *žeđu*), *umoriti* (D. Davidović + D. Frušić; aktivno 1x), *pomoriti* (D. Davidović + D. Frušić; pasivno 1x)
- *izmožditi* (D. Davidović + D. Frušić; pasivno 1x; u koordinaciji *gladiju, žalostiju i radnjom*)

1.2. samostalna imenica *gladū* kao dopuna semantičkoga gnijezda glagola referirajućih na silu:

- *umiriti i utišati* [neku zemlju] (D. Davidović + D. Frušić; aktivno 1x;)

- *naterati* [neku zemlju] *da se pokori* (D. Davidović + D. Frušić; aktivno 1x);
- *izdejstvovati ono što se ne može silom učiniti* (D. Davidović + D. Frušić; aktivno 1x; koordinirano: *gladom i drugim tjagotama*)
- *preterati* [čovjeka] *napasti na koga, ubiti ga i izjesti* (D. Davidović + D. Frušić; pasivno 1x)

2. prijedložna veza s *gladū*

2.1. prijedložna veza s *gladū* kao glagolna dopuna

2.1.1. prijedložna veza s *gladū* kao dopuna glagola *vratiti se k čemu*, kod česa se imenica *glad* potrebuje figurativno (D. Obradović; 1x).

B) *O*-osnova:

1. samostalna imenica *gladom*

1.1. samostalna imenica *gladom* kao dopuna semantičkoga gnijezda glagola referirajućih na život i životnost:

- *umoriti* (D. Davidović + D. Frušić; pasivno 1x: *poluumoren*), *pomoriti* (G. Kovačević; aktivno 1x; nije u paru s imenicom *žeđu*)
- *izmožditi* (D. Obradović; pasivno 1x)
- *oslabeti* (D. Davidović + D. Frušić; 1x; koordinirano: *gladom i drugim tjagotama*)

1.2. samostalna imenica *gladom* kao dopuna semantičkoga gnijezda glagola referirajućih na silu upravljenu prema komu:

- *prinuditi* [neku zemlju] *da se pokori* (D. Davidović + D. Frušić; aktivno 1x).

U pregledu smo naveli je li glagol u aktivu ili pasivu jer bi to moglo biti od važnosti: kada je glagol u aktivu, dopuna u instrumentalu izražuje više sredstvo, a kada je glagol u pasivu, više uzrok (npr., s pasivom glagola *izmožditi* P. Mihailović rabi prijedložnu vezu u genitivu *od gladi*, dok su se D. Obradović dot. D. Davidović + D. Frušić odlučili za imenicu u instrumentalu *gladom* dot. *gladū*; obadvoje izražuje neku vrst uzroka).

Ne uspijevamo razabrati kakvu zakonitost koja bi pomogla dovesti do uzroka prijeloma instrumentala iz *o*-osnove u *i*-osnovu. Može se pretpostaviti da se je promjena začela u nekoj rekurentnoj sintagmi. A sintagme se svode na dvije: a) tip (*u*)*moriti* i sl. *gladom*, b) tip koji se može apstrahirati kao *podložiti koga [svojoj volji]* ili *učiniti koga da učini što gladom*.

3. PERSPEKTIVA ISTRAŽIVANJA

Zasvjedočenja iz potkorpusa netiskanih jezičnih spomenika (tj. zapisā i natpisā) i zasvjedočenja iz potkorpusa tiskanih navode na različite zaglavke o apsolutnoj kronologiji izmjene osnovā. Dok u prvom potkorpusu zasvjedočenjā *o*-osnove nestaje relativno rano, okolo 1720., u drugom potkorpusu ona opstoji barem do u prva dva-tri desetljeća 19. st. Zašto? Moglo bi se nagađati da se je u književnom potkorpusu *o*-osnova uzdržala zbog naslanjanja na ruskoslavenski i slavenosrpski. Ostaje i pitanje zašto se mnogi književnici služe dvjema osnovama bez očite zakonitosti.

Potrebno je još provesti istraživanje i na trećem, najmlađem potkorpusu, koji čine zasvjedočenja iz narodne iliti usmene književnosti. Sondiranjem smo ustanovili da je *o*-osnove na jednom dijelu istočnoštokavskoga jezičnoga prostora (Crna Gora i istočna Hercegovina) bilo naći još 20-ih i 30-ih godišta 19. st.

Također je potrebno spoznaje do kojih smo u ovom radu došli provjeriti i ovjeriti na novim tekstovima. Za ovu priliku u istraživanje nismo uključili, recimo, ljetopise. Srpski su ljetopisi tip netiskanoga jezičnoga spomenika u kojemu bi se čovjek mogao nadati imenici *glad*: gladne se godine izmjenjuju s obilnim; glad služi kao oružje.

BIBLIOGRAFIJA

VRELA

STOJANOVIĆ, Ljubomir. 1902. – 1923. *Stari srpski zapisi i natpisi* I – IV. Beograd: Srpska kraljevska akademija.

Bibliografski podatci o ostalim vrelima popisuju se u radu.

LITERATURA

BOŠNJAK BOTICA, Tomislava, Jurica BUDJA i Gordana HRŽICA. 2018. “Rodovna i sklonidbena dvojnost imenica u hrvatskom jeziku”. *Rasprave Instituta za jezik i jezikoslovlje* 44, 1: 57–88.

NOVAKOVIĆ, Stojan. 1869. *Srpska bibliografija*. Beograd: Srpsko učeno društvo.

THE CHANGE OF THE STEM/GENDER OF THE NOUN GLAD 'HUNGER, FAMINE' IN THE HISTORY OF THE SERBIAN LANGUAGE

JURICA BUDJA

SUMMARY

The noun *glad* 'hunger, famine' is an i-stem feminine noun in the Shtokavian-based standard languages (Serbian, Montenegrin, Bosnian, Croatian), whereas in other Slavic languages it is an o-stem masculine noun, as was in earlier stages of Shtokavian languages. Since historical data strongly suggest that the change did not take occur in Croatian, we conducted a corpus-based study of the change using a statistically significant sample of older non-Croatian Shtokavian texts. We divided the texts into two subcorpora, one of the non-printed texts such as notes and inscriptions, occasional by nature, and the other of printed texts, i. e. books (limited to the Serb community of southern Hungary and of Trieste in Italy), covering the period up to the year 1830. (plus texts that were published after 1830. by authors who had published their first text before 1830.). We displayed the data chronologically. In the subcorpus of printed texts, we arranged the attestations by grammatical case.

KEYWORDS:

diachrony, double-gender nouns, gender change, glad, Serbian, stem change

Our research aimed to:

- a) capture the time of inception and the time of completion of the change
- b) determine the area where the change occurred
- c) find out whether it affected all grammatical cases simultaneously or only individually and gradually, case by case.

The tentative conclusions we have reached are:

- a) first reliable attestations of the i-stem feminine form can be traced back to the last third of the 16th and the first third of the 17th century; the i-stem feminine form became the dominant form, at least in the Serb community of southern Hungary, in the first decades of the 19th century, although the o-stem masculine form does persist for a few more decades
- b) the change of stem/gender first appeared somewhere in

- the south of the non-Croatian shtokavian area (Kosovo and Metohija, southeastern part of Sandžak, Montenegrin Highlands)
- c) the first grammatical case to be affected by the change appears to be genitive case, probably in the collocation *umr(ij)eti od glada* ‘to die of hunger’; the last one appears to be the instrumental case.

